

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН І БІЗНЕСУ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ Л. М. Побоченко
«_____» _____ 2022 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 292 «МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ
«МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»

Тема: «Економічне співробітництво України та країн ЄС в умовах пандемії COVID-19»

Виконавець: Примаєв Олександр Миколайович,
група МЕН-401

(підпис виконавця)

Керівник: к.е.н., доцент кафедри міжнародних
економічних відносин і бізнесу ФМВ НАУ
Соколова Зоя Сергіївна

(підпис керівника)

Нормоконтролер: Прокоп'єва Аліна Анатоліївна

(підпис нормоконтролера)

Київ – 2022

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин

Кафедра міжнародних економічних відносин і бізнесу

спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»

освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Побоченко Л.М.

«__» _____ 2022 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Примака Олександра Миколайовича

1. Тема роботи «Економічне співробітництво України та країн ЄС в умовах пандемії COVID-19» затверджена наказом ректора від «19» квітня 2022 р. № 399/ст.
2. Термін виконання роботи: з 09 травня 2022 року по 19 червня 2022 року.
3. Вихідні дані до роботи: двосторонні взаємовідносини України та ЄС, статистичні матеріали: Міністерства фінансів України, Державної фіскальної служби України, Державної служби статистики України, Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), Генеральної угоди про торгівлю послугами, Адміністрації Держспецзв'язку.
4. Зміст пояснювальної записки: концептуальні засади міжнародного економічного співробітництва, стратегія економічного розвитку країн Європейського союзу під впливом пандемії COVID - 19, перспективи і проблеми економічного співробітництва України та країн ЄС в умовах пандемії COVID – 19.
5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: у роботі розміщено 10 таблиць та 2 рисунки.
6. Презентація основних результатів кваліфікаційної роботи в електронному вигляді. Розроблена презентація в Microsoft Office PowerPoint, складає 14 слайди.

7. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.	Вивчити літературні джерела з предмету дослідження та написати заяву про затвердження теми кваліфікаційної роботи	28.03.2022	Виконано
2.	Затвердити план дослідження та отримати завдання до виконання кваліфікаційної роботи	04.04.2022	Виконано
3.	Концептуальні засади міжнародного економічного співробітництва	05.04.2022 – 10.04.2022	Виконано
4.	Стратегія економічного співробітництва країн Європейського Союзу під впливом пандемії COVID – 19	11.04.2022 – 08.05.2022	Виконано
5.	Перспективи і проблеми економічного співробітництва України та країн ЄС в умовах пандемії COVID – 19	09.05.2022 – 22.05.2022	Виконано
6.	Написати реферат, вступ, висновки та оформити список використаних джерел і додатки	23.05.2022 – 29.05.2022	Виконано
7.	Оформити кваліфікаційну роботу та пройти перевірку на плагіат	30.05.2022	Виконано
8.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	01.06.2022	Виконано
9.	Передати кваліфікаційну роботу рецензенту для рецензування (за 10 днів до захисту)	03.06.2022	Виконано
10.	Передати кваліфікаційну роботу науковому керівникові для написання відгуку (за 7 днів до захисту)	07.06.2022	Виконано

8. Дата видачі завдання: «20» квітня 2022 р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____
(підпис керівника)

Соколова З.С.
(П.І.Б)

Завдання прийняв до виконання _____
(підпис випускника)

Примак О.М.
(П.І.Б)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Економічне співробітництво України та країн ЄС в умовах пандемії COVID-19»: 69 сторінок, 10 таблиць, 2 рисунки, 47 літературних джерел.

Перелік ключових слів (словосполучень): МІЖНАРОДНЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО, ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ, ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ, ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ НА ЕКОНОМІКУ, МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ ПІД НАТИСКОМ COVID-19.

Об'єкт дослідження: двосторонні взаємовідносини України та ЄС.

Предмет дослідження: сукупність теоретичних, методичних та практичних основ організації та розвитку управління міжнародною економічною діяльністю підприємств нашої держави.

Мета кваліфікаційної роботи: дослідження впливу COVID-19 на економічне співробітництво України та країн ЄС.

Методи дослідження: загальні методи (аналіз, синтез, індукція, дедукція, класифікація), теоретичні методи (системний аналіз), економіко-статистичні, графічні та інші.

Отримані результати та їх новизна:

- вперше Україна зіткнулася з економічною проблемою яку спричинила пандемія

- набуло подальшого розвитку питання співробітництва України та ЄС, щоб у разі виникнення схожої ситуації запобігти її розвитку.

Значущість виконаної роботи та висновки: економічне та торговельне співробітництво між Україною та ЄС є надзвичайно важливим, тому для поглиблення цієї співпраці Україна має забезпечити якість та конкурентоспроможність своїх товарів та послуг.

Рекомендації щодо використання результатів: матеріали дипломної роботи рекомендується використовувати для застосування при написанні звітів щодо проблем економічного співробітництва України та країн ЄС.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1	
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ МІЖНАРОДНОГО ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА.....	9
1.1. Сутність та форми міжнародного економічного співробітництва.....	9
1.2. Вплив пандемії COVID – 19 на міжнародне економічне співробітництво.....	16
1.3. Критерії оцінки ефективності міжнародного економічного співробітництва.....	20
РОЗДІЛ 2	
СТРАТЕГІЯ ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ПІД ВПЛИВОМ ПАНДЕМІЇ COVID – 19	27
2.1. Сучасний стан та особливості міжнародного економічного співробітництва країн ЄС.....	27
2.2. Тенденції впливу пандемії COVID – 19 на міжнародну конкурентоспроможність країн ЄС.....	30
2.3. Заходи країн ЄС для мінімізації наслідків впливу пандемії COVID – 19	36
РОЗДІЛ 3	
ПЕРСПЕКТИВИ І ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄС В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID –19	43
3.1. Особливості зовнішньоекономічних відносин України з країнами ЄС...	43
3.2. Вплив пандемії COVID – 19 на економічні відносини України з країнами ЄС.....	47
3.3. Напрямки розвитку економічного співробітництва між Україною та ЄС з урахуванням впливу пандемії COVID – 19	55
ВИСНОВКИ.....	63
СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СКОРОЧЕНЬ, ТЕРМІНІВ

- CFA – комітет з фіскальних питань (англ. Committee on Fiscal Affairs)
- ДПА – Дойче Прессе-Агентур (нім. Deutsche Presse-Agentur)
- EMS – Європейського фонду стабільності (англ. European Stability Fund)
- ENI – Державне нафтопромислове об'єднання (італ. Ente Nazionale Idrocarburi)
- IFC – міжнародна фінансова корпорація (англ. International Finance Corporation)
- INSC – Інструмент співробітництва в галузі ядерної безпеки (англ. Instrument for Nuclear Safety Cooperation)
- ITD – міжнародний податковий діалог (англ. International Tax Dialogue)
- МНТС – міжнародне науково-технічне співробітництво
- МСП – малі та середні підприємства
- ОЕСР – Організація економічного співробітництва та розвитку
- ПВЗВТ – поглиблена і всеохопна зона вільної торгівлі
- ПІІ – прямі іноземні інвестиції
- САР – спільна аграрна політика
- ЮНКДАТ – Конференція ООН з торгівлі та розвитку (англ. United Nations Conference on Trade and Development)

ВСТУП

На сучасному етапі соціально - економічного розвитку суспільства характерне широке залучення країн в міжнародні економічні взаємозв'язки. Це пов'язано з тим, що діапазони новітнього виробництва переросли внутрішньо національні кордони. На міжнародному рівні переміщуються не тільки товари та послуги, але й фактори виробництва, особливо капітал і праця. Для звичайного підтримання та розвитку традиційного національного виробництва це в основному співпраця з іншими країнами та участь у міжнародному поділі праці та обмінах. Як основа формування світового господарства в цілому міжнародне виробництво, включаючи все економічне життя, все більше інтернаціоналізується. Нині в Україні суб'єкти господарювання мають унікальну можливість брати активну участь у міжнародному економічному співробітництві. Характер цих взаємозв'язків у розвитку країн, у тому числі й України, постійно посилюється. Історичний розвиток деяких країн підтвердив позитивний вплив і переваги розширення їхньої участі в міжнародному поділі праці та різних формах міжнародних відносин. Важливим завданням у розвитку міжнародного економічного комплексу кожної країни є поєднання виробництва та міжнародної діяльності в єдину органічну й успішну ринкову систему. Об'єктом дослідження є двосторонні взаємовідносини України та ЄС. Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних основ організації та розвитку управлінням міжнародною економічною діяльністю підприємств нашої держави.

Найбільш важливими в науковому розумінні під час роботи над дипломною роботою були теоретичні розробки провідних вітчизняних фахівців, зокрема: Павліха Н.В., Поручник А.М., Чужиков В.І., Філіпенко А.С., Шевченко М.М..

Метою дипломної роботи є дослідження впливу COVID-19 на економічне співробітництво України та країн ЄС.

Досягнення означеної мети передбачає вирішення таких завдань:

- розглянути сутність, форми, та перспективи міжнародного економічного співробітництва;
- розкрити проблеми економічного співробітництва;
- дати оцінку відносинам України з країнами ЄС;
- проаналізувати тенденції впливу пандемії на міжнародні економічні відносини;
- запропонувати шляхи вирішення проблем які виникли від COVID – 19.

Об'єктом дослідження є двосторонні взаємовідносини України та ЄС.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних основ організації та розвитку управління міжнародною економічною діяльністю підприємств нашої держави.

Методи дослідження: емпіричні (експеримент, спостереження, опис) та теоретичні (аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, індукція, дедукція, пояснення, класифікація тощо).

Теоретичною основою дослідження є визначення впливу пандемії на співробітництво України та країн ЄС.

Структура дипломної роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку бібліографічних посилань використаних джерел. У роботі розміщено 10 таблиць та 2 рисунки. Список бібліографічних посилань використаних джерел включає 47 найменування на п'яти сторінках.

РОЗДІЛ 1

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ МІЖНАРОДНОГО ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

1.1. Сутність та форми міжнародного економічного співробітництва

Одним із головних факторів, що впливає на рівень світового прогресу та економічний розвиток різних країн на сьогодні, є міжнародне економічне співробітництво. У світі налічується понад 200 незалежних держав. Кожне з них реалізує власну політику, створює власну економіку, бере участь у різноманітних міжнародних відносинах, у тому числі в економічних. Це природно, оскільки ми живемо в середовищі, де світова економіка інтернаціоналізована, а економічний розвиток різних країн і економічних регіонів взаємозалежний. Тому кожна країна повинна порівнювати свої дії з діями інших країн і координувати їх, спільно приймаючи оптимальні рішення, коли це необхідно. Це єдиний шлях увійти у світову економіку, і він насамперед служить людям, їхнім інтересам і потребам.

Активне розвинення міжнародних економічних відносин не лише сприяє економічному зростанню міжнародного співтовариства, а й сприяє збереженню та зміцненню мирних відносин, послабленню міжнародної напруженості та створенню міжнародної системи економічної безпеки. Тобто міжнародне економічне співробітництво є справжньою матеріальною основою для зміцнення миру на землі. Одним із ефективних шляхів налагодження багатостороннього економічного співробітництва є створення міжнародних економічних організацій, спрямованих на сприяння підписанню багатосторонніх угод, створення міжнародних механізмів контролю та контролю за їх виконанням, формування та встановлення норм, спрямованих на регулювання міжнародних економічних відносин. Економічний успіх будь-якої країни будується на основі зовнішньої торгівлі. Жодна країна не може створити здорову економіку, ізолюючи себе від світової економічної системи.

Міжнародна торгівля дає багато переваг, завдяки яким стимулюється економічне зростання. За допомогою торгівлі країни отримують можливість спеціалізуватися у кількох провідних сферах економіки, імпортуючи цей продукт, який самі не мають змоги виробляти. Крім того, торгівля сприяє розповсюдженню нових ідей та технологій (якщо в будь-якій країні з'являється важливе відкриття, міжнародні торговельні зв'язки «розносять» його повсюду світу), (рис 1.1.):

Рис 1.1. Концептуальна схема статистичного аналізу збалансованості зовнішньої торгівлі України

Примітка. Побудовано автором за даними статистичного аналізу збалансованості зовнішньої торгівлі України.

Міжнародне економічне співробітництво – являють собою міцні й тривалі взаємозв'язки кооперативного типу, які в своїй основі мають спільні, наперед вироблені й узгоджені наміри, закріплені в довгострокових економічних договорах і угодах. Даному рівневі є властивим партнерство суб'єктів міжнародних економічних відносин.

Основними формами міжнародних економічних зв'язків — це є міжнародна торгівля, вивіз капіталу і кредитно-фінансові відносини, науково-технічне співробітництво, міжнародне виробниче співробітництво, надання міжнародних послуг і міжнародний туризм.

Міжнародна торгівля — це одна форма зовнішніх економічних зв'язків. Вона характеризує собою три головні показники: 1) оборот; 2) товарна структура; 3) географічний розподіл.

В сучасних умовах міжнародне співробітництво України відбувається в таких основних формах:

- науково-технічне співробітництво;
- взаємовигідна міжнародна торгівля (зовнішня торгівля);
- надання кредитів та позик, в тому числі і безвідплатних;
- створення спільних підприємств;
- спеціалізація і кооперування виробництва;
- торгівля технологіями, або спеціалізація на виробництві комплектуючого обладнання;
- спільна участь зацікавлених країн у розробці багатих природних ресурсів;
- іноземні інвестиції як найважливіша форма стимулювання розвитку економіки країни;
- міжнародний туризм;
- культурні зв'язки між країнами світу.

Розвиток міжнародної науково-технічної кооперації України можливий у таких формах:

- запозичення досвіду та запрошення іноземних спеціалістів, а також підготовка, підвищення кваліфікації національних кадрів за кордоном;
- взаємодія створення, розширення та забезпечення нормальної діяльності навчальних закладів, науково-дослідних та консультативних центрів, у тому числі і спільних;

- співробітництво у галузі науки і техніки, будівництві, модернізації та експлуатації підприємств, інших об'єктів виробничого призначення і соціальної інфраструктури;

- обмін технологіями, ліцензіями, конструкторськими і проектними матеріалами, сприяння їх використанню;

- співробітництво у збиранні, обробці та використанні науково-технічної і економічної інформації.

Сьогодні взаємовигідна міжнародна торгівля товарами та послугами як і раніше займає важливе місце в складній системі міжнародних економічних відносин, яка по суті відтворює різноманітні види міжнародного поділу праці, об'єднуючи всі країни в єдиний економічний суб'єкт на сучасному світовому ринку (див. Табл. 1.1). Для неї характерні передусім дві риси: переважання пропозиції товарів над існуючим попитом, а також жорстка конкурентна боротьба між його учасниками. Це є результатом технічної революції, яка значно підвищила продуктивність суспільної праці в промислово розвинених країнах, і стала дешевшою за рахунок збільшення кількості цього продукту. У той же час широке представництво виробників у різних країнах і регіонах на світовому ринку посилило між ними конкуренцію за споживачів, що призвело до диференціації світового товарного ринку та ускладнило проблему проникнення нових агентів.

Аналіз сучасного стану зовнішньої торгівлі України показує, що економічні зв'язки регіону є географічно вузькими. Його структура та ефективність не відповідають потребам формування відкритої ринкової економіки країни. Тому частка експорту в національному доході України майже в 4 рази нижча за середньосвітову. Сама структура імпорту та експорту будь-якої країни є першою ознакою спроможності галузей її господарського комплексу конкурувати на міжнародному рівні. Керуючись довгостроковою метою зайняття Україною місця в міжнародному поділі праці, та враховуючи реалії та можливості сьогодення, пропонується визначити декілька напрямів промислового та сільськогосподарського виробництва, які надаватимуть пріоритет світовій економіці.

Види міжнародної торгівлі

Ознаки класифікації видів міжнародної торгівлі	Характер торговельних операцій
За предметом	<ul style="list-style-type: none"> - торгівля товарами; - торгівля послугами; - торгівля результатами творчої діяльності
За специфікою взаємодії суб'єктів	<ul style="list-style-type: none"> - традиційна (звичайні експортно-імпортні операції); - зустрічна торгівля; - торгівля кооперованою й спеціалізованою продукцією
За специфікою регулювання	<ul style="list-style-type: none"> - звичайна торгівля; - торгівля за режимом найбільшого сприяння; - дискримінаційна торгівля; - преференційна торгівля

Примітка. Складено автором за даними Державної служби статистики України.

З одного боку, комплексні процеси глобалізації забезпечують нові можливості для зростання і високої динаміки соціально-економічного прогресу, а з іншого боку, поглиблення незбалансованого і непропорційного розвитку і збільшення міждержавного розриву. Науковий і технологічний, виробничо-логістичний, інфраструктурний та соціальні дисбаланси економічного розвитку в умовах турбулентності посилюють існуючі ризики та створили нові ризики факультативних криз, процесів і потрясінь. Переважна орієнтація країн на реалізацію національних інтересів разом із недостатньою рівнем внутрішньодержавних ресурсів для уникнення глобальних загроз, спонукає їх до багаторівневого об'єднання координації державних політик і стратегій для довгострокової стійкості і безпечного зростання (див. Табл. 1.2.). Підтримка балансу між національними і глобальними цілями в стратегіях економічного розвитку ускладнюється недосконалістю глобальної інституційної та регуляторної архітектури, її нездатністю слідувати сучасним тенденціям. Ефективна глобальна координація на основі універсальності, солідарності та принципи прозорості також важливі для системного промислового розвитку економіки України, її ефективна євроінтеграція, підвищення

конкурентоспроможності та досягнення порівняних соціальних і економічних стандартів з розвиненими країнами. З огляду на це, дослідження питання економічного співробітництва має сучасне значення та науково-практичне значення [6, с. 72].

Таблиця 1.2

Відмінність між координацією та співробітництвом

Координація	Співробітництво
Структуроване розташування зусиль для досягнення спільних цілей	Спільні дії для досягнення спільних цілей
Функцію координації виконує найвище керівництво	Функція виконується суб'єктами будь-якого рівня
Волонтерська робота – це ключ аспект у регулюванні зусиль для досягнення спільних цілей	Запроваджує договірні відносини для досягнення спільних цілей і є не ключовим аспектом
Шукає повної підтримки, зацікавлені сторони	Співпраця без координації є неефективною і може призвести до дисбалансу розвитку подій

Примітка. Складено автором за Освітньої платформи «Навчальний посібник з менеджменту».

Основними формами міжнародних економічних відносин є міжнародна торгівля, експортні та кредитно-фінансові відносини, науково-технічне співробітництво.

Міжнародна торгівля є формою зовнішньоекономічних зв'язків. Які характеризується трьома основними показниками (див. Табл 1.3).

Частка країн, що розвиваються, у світовій торгівлі збільшується. Це пов'язано зі збільшенням експорту сировини, а в останні роки - і експорту готової продукції. Проте молоді суверенні держави мають потенціал, щоб протягом тривалого часу служити сировинною залежністю промислово розвинених держав. Але країни, що розвиваються, прагнуть реструктуризувати свою зовнішню торгівлю та змінити типовий характер торгівлі сировиною для промислової продукції.

Три основні показники міжнародної торгівлі

Товарообіг	Потік товарів і перехід від виробництва до споживання у зв'язку з обміном грошей. Це економічний показник, який показує загальну вартість продажів товарів і послуг за певний час.
Товарна структура	Частка окремих товарів у світовій торгівлі. До них відносять такі товари: продукти харчування (включаючи напої та тютюнові вироби), сировина, викопне палі, переробки (машини, обладнання, хімічні препарати, метали, текст).
Географічний розподіл	Це об'єктивний, незворотній процес розвитку продуктивних сил, у якому відбувається відокремлення різних видів праці, спеціалізація різних виробничих одиниць і обмін між ними продуктами.

Примітка. Складено автором за дамини генеральної угоди про торгівлю.

Все більшого значення набуває міжнародне співробітництво у сфері матеріального виробництва. Вона має форми: міжнародної спеціалізації та виробничої кооперації; спільного виробництва на двосторонній або багатосторонній основі, коли у виробництво продукції залучаються окремі країни; роботи у сфері капітального будівництва; організації спільних підприємств. Міжнародний туризм є однією з форм обміну послугами. Щорічно 1/3 населення планети бере участь у туризмі.

Туризм поділяється на три категорії: відпочинок, наука та бізнес, на першу категорію припадає 70%. Туристи в основному спрямовуються до розвинених країн. Для Іспанії та Австрії туризм є однією з основних експортних галузей, на яку припадає 30% та 80% експортних надходжень відповідно. Лідирує туризм в Італії, Франції, Греції, Швейцарії, Ізраїлю. В Україні переважає пізнавальний туризм.

Організація спортивних заходів також є формою зовнішньоекономічної діяльності, оскільки поєднує зусилля та кошти багатьох країн-учасниць. Найбільшими є літні та зимові Олімпійські ігри, чемпіонати світу та Європи з хокею, чемпіонати з футболу, чемпіонати з фігурного катання, чемпіонати з шахів, чемпіонати з тенісу, чемпіонати з велоспорту тощо.

Культурне співробітництво включає організацію виставок живопису чи виставок у музеях світового рівня, музичних та пісенних конкурсів, фестивалів, обмінів творчими колективами, спільне вивчення культурно-історичних цінностей (стародавні піраміди, розкопки доісторичних поселень), обмін фільмами, відео та аудіопродукція.

1.2. Вплив пандемії COVID–19 на міжнародне економічне співробітництво

Глобальне поширення COVID-19, гострої респіраторної хвороби, спричиненої коронавірусом, призвело до серйозних змін у світовій торгівлі. Основні торгові гравці були змушені вжити протекціоністських, а в деяких випадках і лібералізаційних заходів для збереження внутрішньої ситуації. Така ситуація, а також обмеження на роботу в морських портах, вокзалах та аеропортах дуже ускладнює зовнішню торгівлю в цих країнах. Враховуючи відсутність чітких перспектив вирішення проблеми, все ще важко визначити перспективи скорочення світової торгівлі, вже викликаного діями країн проти коронавірусу, та загального скорочення в 2020 році, тому імовірно більш жорсткі заходи. Існує кілька очевидних довгострокових наслідків для світової торгівлі:

- по-перше, надзвичайна ситуація, пов'язана з коронавірусом, прискорила деглобалізацію, оскільки важко перерозподілити ланцюги вартості, які обмежені працею та іншими детермінантами. Крім того, коронавірус разом з іншими факторами, такими як залежність від постачання або джерела виробництва однієї країни, спричинили переміщення виробництва на батьківщину;

- по-друге, зростає рівень невизначеності у світовій торгівлі. Коронавірус, торговельні війни, Brexit – це деякі з багатьох невизначеностей, з якими стикаються підприємства в багатьох галузях. У цьому процесі може бути розроблено більше альтернатив, починаючи від більш стійких бізнес-моделей до конкретних проблем страхування та застережень щодо форс-мажорних обставин. Залежно від галузі, деякі компанії, наприклад технологічні компанії, починають використовувати нові можливості, такі як послуги безконтактної доставки їжі та використання роботів;

- по-третє, уряди багатьох країн світу відіграють все більшу роль. Уряди більше втручаються в економіку, оскільки центральні банки знижують процентні ставки, оскільки їм потрібно вирішити проблеми, спричинені пандемією коронавірусу. При цьому їхні дії обмежені ресурсами. Нестійкі економіки більше постраждали від нестачі можливостей для підтримки галузей, які постраждали від коронавірусних заходів;

- по-четверте, у багатьох країнах світу онлайн-шопінг вже відіграє все більшу роль. Ця тенденція вже спостерігається в більшості країн. Але люди, які звикли робити покупки в Інтернеті під час епідемії, можуть не захотіти повертатися до старого способу покупки товарів після закінчення епідемії. Справа в тому, що економічні дані можуть не відстежити це. Якщо статистика недооцінює онлайн-продажі, споживчі витрати можуть бути нижчими, ніж є насправді;

- по-п'яте, зміни в організації виробничого процесу. Це може сподобатися людям, яким доводиться працювати віддалено, а також компанії, якій вони працюють. Компанії можуть значно змінити спосіб організації своїх робочих процесів, що зменшить потребу в офісних приміщеннях, транспорті та технологіях [7, с. 72].

Світовий банк надав пакет підтримки глобальної економіки у розмірі 14 млрд дол. США в рамках пандемії COVID-19. Серед іншого, він включає пропозицію 2 млрд дол. США через Програму глобального фінансування торгівлі Міжнародної торговельної корпорації, яка покриватиме ризики платежів фінансових установ, щоб вони могли надавати торгове фінансування компаніям, які імпортують та експортують товари. ІФС (міжнародна фінансова корпорація одна з п'яти інституцій Групи Світового банку) сподівається, що це підтримає малі та середні підприємства (МСП), які беруть участь у глобальних ланцюгах поставок. Пандемія коронавірусу зменшила глобальні прямі іноземні інвестиції на 30-40% протягом 2020-2021 років, згідно з даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку. Найбільше постраждали сектори енергетики (ППІ в енергетичному секторі впали на 208%, що викликало додатковий тиск через зниження цін на нафту), авіакомпанії (ППІ скоротилися на 116%) та автомобільна промисловість (ППІ скоротилися на

47%). США з 13 березня 2020 року заборонили в'їзд до своєї країни громадянам з європейських країн, крім Великобританії. Заборона діяла 30 днів і поширювалась на всі повітряні та морські перевезення. 28 березня 2020 року США прийняли закон на 2 трлн дол. США, для підтримання економіки для протистояння пандемії, Закон про допомогу у полегшенні впливу коронавірусу та про економічну безпеку (The Coronavirus Aid, Relief, and Economic Security Act). Закон збільшує розміри субсидій для Національної програми розширення торгівлі для допомоги малому бізнесу в експортній діяльності. Крім того, державні установи зможуть отримувати гранти на термін до двох років, щоб допомогти малим підприємствам вивчити важливі нові торгові можливості (зокрема участь у зовнішньоекономічних місіях, підписку на послуги Міністерства торгівлі США та участь у програмі Aid for Trade), ярмарках та будь-яку іншу ініціативу, яка вважає за потрібне). Також дозволяється компенсація економічних збитків, пов'язаних із зовнішньоекономічною діяльністю чи виставковими заходами, які були скасовані лише у зв'язку з оголошеною надзвичайною ситуацією у сфері охорони здоров'я через пандемію коронавірусу. Було визначено, що ця допомога доступна представникам приватних компаній, які діють згідно із законодавством одного штату США, більшість із цих співробітників базуються в Сполучених Штатах, і ці компанії не надають аутсорсинг і не переміщуються в офшори. Європейський Союз 15 березня 2020 року запровадив спеціальну 6-тижневу вимогу щодо дозволу на експорт деяких медичних товарів, таких як окуляри, захист для рота та носа, захисний одяг та рукавички. 16 березня ЄС ухвалив управління кордонами держав-членів ЄС, щоб забезпечити постійний доступ до ЄС та забезпечити постачання товарів, особливо продуктів харчування та медичних товарів.

Ці рекомендації закликають до зкоординованого та ефективного підходу до кордонів всередині ЄС, спрямованого на досягнення правильного балансу між здоров'ям населення та підтриманням цілісності єдиного ринку ЄС. 11 березня 2020 року Китайська Народна Республіка сформулювала багатосторонні заходи для підтримки стабільності зовнішньої торгівлі та інвестицій. Податки на експортні операції мають повертатися в повному обсязі, за винятком енергоємних та

неекологічних товарів. Фінансові установи зобов'язані збільшити зовнішньоторговельні кредити та повністю запровадити принцип надання кредитів та пропорційну політику. Рекомендується розглянути можливість подальшого передачі кредитів малим підприємствам, які сильно постраждали від нової епідемії коронкової пневмонії, але все ще мають певну фінансову підтримку. перспектива. Комерційні страхові компанії гарантовано забезпечують короткострокове страхування експортних кредитів та знижені ставки премії. 20 березня 2020 року прийнято постанову про ефективне використання спеціальних фондів внутрішньої та зовнішньої торгівлі для стабілізації зовнішньої торгівлі та іноземних інвестицій та стимулювання споживання. Республіка Казахстан 28 лютого 2020 року введено тимчасове обмеження на ввезення та транзит живої риби та рибопродуктів з Китаю на територію Республіки Казахстан. Киргизька Республіка з 24 березня 2020 року заборонено експорт стратегічних продуктів харчування та деяких інших продуктів з Киргизької Республіки. Республіка Індія Уряд Індії заборонив експорт 27 активних інгредієнтів і готових ліків, які використовуються для боротьби з COVID-19. До них відносяться парацетамол, противірусні препарати та антибіотики. Індія є найбільшим виробником вакцин і одним з основних постачальників ліків та їх інгредієнтів на світовий ринок, тому така заборона негативно вплине на фармацевтичну промисловість ЄС та США.

Індія також є другим за величиною імпортером фармацевтичних препаратів в Україну після Німеччини (у 2018 році Індія імпортувала майже 150 млн дол. США). Федеративна Республіка Бразилія 16 березня 2020 року ввела додаткові вимоги до товарів із країн, які постраждали від пандемії коронавірусу. У зв'язку з міжнародним надзвичайним станом у сфері охорони здоров'я, спричиненим пандемією коронавірусу, з 18 березня 2020 року запроваджено надзвичайні та тимчасові стандарти, а також процедури, що застосовуються до керівних принципів належної виробничої практики щодо маркетингу активних фармацевтичних інгредієнтів, лікарських засобів та лікарських засобів.

Республіка Індонезія з 19 березня 2020 року для імпорту та перевезення ссавців і худоби з Китаю необхідна медична довідка. Загальним результатом

спалаху, ймовірно, буде зниження глобальної інфляції. Це пояснюється тим, що менший попит на сировину призведе до зниження цін. Падіння попиту на послуги, такі як готелі, також може призвести до зниження цін, принаймні в короткостроковій перспективі. Проблеми в ланцюжку поставок можуть підняти ціну на готову продукцію. Однак якщо проблема з поставками тимчасова, компанії зазвичай не поспішають підвищувати ціни. Варто зазначити, що під час китайсько-американської торгової війни американські компанії зазвичай не підвищували свої відпускні ціни для сплати торгових тарифів. Однак нинішня пандемія може призвести до довгострокових і непередбачуваних змін у світовій торгівлі [8 с. 72].

1.3. Критерії оцінки ефективності міжнародного економічного співробітництва

Міжнародне економічне співробітництво — це обмінна діяльність різних галузей і країн, що охоплює міжнародну торгівлю, кооперацію у виробництві, науково-технічне співробітництво, міжнародні перевезення, туризм, фінансові відносини тощо. Міжнародне економічне співробітництво можна визначити як форму співробітництва для досягнення певних промислових, сільськогосподарських, комерційних, технологічних, туристичних та інших цілей. Економічне співробітництво визначається як форма міжнародного співробітництва, спрямована на досягнення взаємної вигоди шляхом спільного використання фінансових, матеріальних і технологічних ресурсів усіх партнерів. Сучасна система економічних відносин раніше пройшла багато етапів. Спочатку індустріалізація виробництва в розвинених країнах дозволяла їм швидко наповнити внутрішні ринки товарами і послугами, і було зрозуміло, що попит не може збалансувати пропозицію, знаходячи вихід з внутрішнього ринку. Почалася епоха поглиблення міжнародного поділу праці та бурхливого розвитку світової торгівлі.

В результаті експорт товарів швидко доповнюється експортом капіталу, а підприємства користуються дешевими економічними ресурсами інших країн для формування нових сегментів ринку та включення їх в орбіту світової економіки, що

стає більш прибутковим. Тому на цій основі виникли транснаціональні корпорації. На відміну від звичайних великих корпорацій, транснаціональні корпорації переміщують товари за кордон, але натомість поєднують сам процес виробництва з іноземною робочою силою. Такі об'єднання пропонують можливості для зниження витрат, оптимізації використання спільних ресурсів, підвищення конкурентоспроможності, розвитку зовнішніх ринків, обходу законодавчих обмежень та отримання доступу до нових технологій [10, с. 73].

Україна була однією з країн, яка після здобуття незалежності була змушена повністю змінити систему економічних відносин. Ґрунтовна структурна перебудова економічної структури зумовлена прихованою кризою планової економічної системи, розривом налагоджених економічних зв'язків, необхідністю запровадження ринкових відносин. Ці події спричинили гостру економічну кризу. Фактично, перехідна фаза ще не завершена і вимагає повної національної відповіді на розробку нової системи методів та інструментів впливу на економіку. Україна — промислово-аграрна країна.

Основою економіки України є багатогалузева промисловість, сільське господарство та сфера послуг. За оцінками експертів, Україна має один із найвищих рейтингів можливостей сільського господарства. Основними складовими цього потенціалу є висока концентрація найродючіших земель у світі (понад 65% земельного покриття країни), висока якість, потужний промислово-технологічний потенціал, добре підготовлені кадри. Країна входить в десятку найбільших виробників вугілля, залізної та марганцевої руди, сталі, сірчаної кислоти, мінеральних добрив, електроенергії, цементу, зерна, цукрових буряків, соняшнику та картоплі. Загалом українська економіка налічує близько 300 різних галузей. Україна є членом 79 міжнародних компаній, організацій та ініціатив. Перебування в ньому – норма в сучасних країнах. Це набір стандартів, інформації, баз даних, необхідних для розуміння країни як члена міжнародного співтовариства. Це механізми спілкування зі світом. ЄС є основним торговельним партнером України.

На жаль, Україна в основному постачає в світ сировину та напівфабрикати, так звану проміжну продукцію. Товарна структура експорту України залишається

енергоємною. Розвинені країни зазвичай виходять на світові ринки з кінцевою продукцією та високими технологіями. Тому, продаючи товари з низькою часткою доданої вартості, ми додатково навантажуємо вітчизняну економіку і втрачаємо пріоритет світової економіки. Систематизувати фактори, що впливають на ефективність міжнародного співробітництва на національному рівні [16, с. 73], (табл. 1.4):

Таблиця 1.4

Фактори, що впливають на ефективність міжнародного співробітництва

Економічні (ВВП на душу населення, зовнішній борг, темпи зростання ПІІ, курс національної валюти)
Соціально-демографічні (середньомісячна заробітна плата, залишок імміграції, рівень безробіття, рівень освіти, вартість освіти, життя очікувана тривалість)
Технологічні (витрати на НДДКР, зайнятість у сфері технологій, рівень інноваційної активності підприємств та інші)
Політичні (ступінь відкритості економіки, індекс демократії, індекс сприйняття корупції).

Примітка. Складено автором за даними Державної служби статистики України.

Відповідно до важливості різних показників запропоновано комплексну багатоіндикаторну модель оцінки ефективності міжнародного науково-технічного співробітництва на національному рівні. Виділяють три групи факторів, що визначають ефективність міжнародного науково-технічного співробітництва підприємства. До економічних факторів належать якість системи управління підприємством, що виявляється у збільшенні обсягів продажів, зниженні витрат, ефективності управління та якості продукції, популяризації інформаційних технологій на підприємстві. Соціальні чинники відображаються у рівні кваліфікації працівників (рівень освіти, знання іноземних мов, участь у міжнародних проектах). До третьої групи належать науково-технічні фактори, виражені через кількість успішно реалізованих проектів. На основі поєднання трьох наборів факторів встановлюється багатостандартна модель оцінки ефективності міжнародного

науково-технічного співробітництва на рівні підприємства. Міжнародне науково-технічне співробітництво (МНТС), як правило, має на меті досягнення якогось результату, чи то матеріального (наприклад, створення спільних наукових лабораторій, обмін кваліфікованими кадрами, розробка спільних інноваційних продуктів), так і нематеріального (конференції, семінари, навчання, розробка науково-технічних прогнозів). У будь-якому випадку головною метою МНТС є отримання науково-технічних результатів з подальшим коректним застосуванням – економічних чи фінансових результатів. Результати МНТС для ІТ наразі є провідними у сфері інновацій, технологічної співпраці.

Аналіз конкретної ситуації ІТ-компаній визначив два основні напрямки їх діяльності: ті, що займаються розробкою та виробництвом матеріальної продукції, та відповідні нематеріальні продукти. Продукти матеріалів включають новітні гаджети, комп'ютери та їх компоненти, механічні роботи тощо. Вони складають переважно експортерцв цих товарів у світі, (табл. 1.5):

Таблиця 1.5

Провідні експортери товарів в світі, 2020 рік

Експортери	Обсяг, млрд дол. США	Частка, %
США	2413	12,6
Китай	1959	10,3
Німеччина	1216	6,4
Японія	822	4,3
Великобританія	684	3,6
Франція	678	3,5
Гонг Конг	601	3,1
Нідерланди	588	3,1
Південна Корея	526	2,8
Канада	475	2,5

Примітка. Складено автором за даними генеральної угоди про торгівлю послугами.

Тому ці підприємства потребують власних виробничих потужностей, постійного забезпечення матеріальними ресурсами та кваліфікованих робітників.

З іншого боку, ІТ-компанії, які розробляють нематеріальні продукти, однаково популярні, оскільки результат їх діяльності часто є невід'ємною частиною попередньої (матеріального продукту) ефективної діяльності. Однак ці підприємства потребують набагато менше ресурсів, оскільки їм не потрібно закуповувати необхідну сировину, утримувати склади для них, а єдиними необхідними компонентами для виготовлення кінцевого продукту є кваліфікований персонал. Вони також можуть бути імпортерами цих товарів (табл.1.6):

Таблиця 1.6

Провідні імпортери товарів в світі, 2020 рік

Імпортери	Обсяг, млрд. дол. США	Частка, %
Китай	2342	12,3
США	1621	8,5
Німеччина	1508	7,9
Японія	684	3,6
Нідерланди	672	3,5
Франція	583	3,1
Південна Корея	573	3,0
Італія	529	2,8
Гонг Конг	524	2,8
Великобританія	506	2,7

Примітка. Складено автором за даними генеральної угоди про торгівлю послугами.

Враховуючи цю різницю, слід зазначити, що найбільш перспективною сферою ІТ в Україні на даний момент є розробка та продаж нематеріальних продуктів (програмне забезпечення, інформаційні системи, бази даних, електронна комерція тощо), оскільки виробничі потужності країни не дозволяє розвивати таке обладнання, яке може бути цілком конкурентоспроможним на міжнародному ринку. Тому під час дослідження акцент було зроблено на сферу ІТ, яка виробляє нематеріальні продукти, оскільки Україна має високий рівень освіти та здатна забезпечити галузь висококваліфікованими працівниками. Наведений вище перелік характеристик ефективності результатів міжнародного науково-технічного співробітництва не в повній мірі застосовний до оцінки різноманітних

інформаційно-технологічних проєктів, оскільки зазвичай вказують на діяльність, яка передбачає використання або створення певних інформаційних технологій (див. Табл. 1.7). У зв'язку з цим необхідно визначити та опублікувати методи та підходи до оцінки ефективності інформаційно-технологічних проєктів у міжнародному науково-технічному співробітництві [17, с. 73].

Таблиця 1.7

Місце України в глобальній цифровій конкурентоспроможності

Цифрова конкурентоспроможність	58 місце серед 63 країн в глобальному рейтингу цифрової конкурентоспроможності
Мережева (цифрова) готовність	64 місце серед 134 країн в глобальному рейтингу мережевої (цифрової) готовності
Свобода інтернету	Частково вільний серед 65 країн в рейтингу рівня свободи інтернету
Розвиток Е-урядування	69 місце серед 193 країн в глобальному рейтингу розвитку е-урядування
Таланти (висококваліфікована робоча сила)	42 місце серед 63 країн в глобальному рейтингу конкурентоспроможності талантів
Інноваційний розвиток	45 місце серед 131 країни в глобальному рейтингу інновацій
Розвиток електронної торгівлі	51 місце серед 152 країн в глобальному рейтингу розвитку е-торгівлі

Примітка. Складено автором за даними Державної служби статистики України.

Висновки до розділу 1

Міжнародне економічне співробітництво є складною і важливою темою. Такі поняття, як принцип порівняльних переваг і взаємної вигоди, є важливими для розуміння того, як працює торгівля і чому вона вигідна для обох залучених країн.

Міжнародне економічне співробітництво в умовах глобалізації є дуже швидкою силою, що рухає зміни в країнах. Враховуючи швидкість і напрямок змін, важливо враховувати концепцію глобалізації при формуванні національної економічної політики. Україні необхідно побудувати відкрите демократичне суспільство з європейськими стандартами життя, але сьогодні необхідно акумулювати творчу та інтелектуальну міць країни. Необхідно створити нове соціально-психологічне середовище для сприяння соціально-економічним інноваціям. Міжнародне економічне співробітництво в умовах глобалізації України є необхідною умовою економічного розвитку та виходу на вищий рівень розвитку.

Зрештою економіка більшості країн опинилася у важкій ситуації під час пандемії. Вимушене призупинення закладів торгівлі, сфери послуг та громадського харчування змусили тимчасово стати безробітними людей, які задіяні в цих видах економічної діяльності. Переведення роботи в онлайн-режим (у digital-середовище) завдяки цифровізації дозволило зберегти певний дохід підприємцям та робочі місця в умовах карантину.

РОЗДІЛ 2

СТРАТЕГІЯ ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ПІД ВПЛИВОМ ПАНДЕМІЇ COVID – 19

2.1. Сучасний стан та особливості міжнародного економічного співробітництва країн ЄС

Сьогодні дуже важливою є тема міжнародного економічного співробітництва країн ЄС.

Міжнародне економічне співробітництво означає спільні дії, що здійснюються державами для того, щоб не тільки принести користь собі, але й сприяти загальному добробуту через кордони. Наразі існує багато сфер, де країни ЄС співпрацюють одна з одною через різні інституції, такі як Європейський Союз (ЄС) або його країни-члени[18, стор 74].

Європейський Союз (ЄС) – це унікальний економічний і політичний союз, який розвивається з 1957 року. Зараз він налічує 27 країн-членів. ЄС функціонує як єдиний ринок із спільними правилами торгівлі, послуг, інвестицій, конкуренції та оподаткування серед своїх членів. Через Спільну сільськогосподарську політику САР(інтегрована система заходів) ЄС прагне підтримувати сільське господарство в усіх країнах-членах, одночасно захищаючи сільські громади та навколишнє середовище. САР також допомагає стабілізувати ціни на продукти харчування в усьому світі, забезпечуючи достатнє виробництво для задоволення внутрішнього споживчого та експортного попиту на ринку.

Стан міжнародного економічного співробітництва між країнами ЄС може бути кращим, ніж будь-коли. Переговорний процес, розпочатий напочатку 2000-х, зміцнив торговий блок та більш інтегровану економіку. Усі ці фактори сприяють збільшенню торгівлі та інвестицій між країнами ЄС та зміцненню їхніх економічних зв'язків. Деякі з характеристик поточного міжнародного економічного співробітництва між країнами ЄС: спільна валюта, єдиний ринок,

уніфікована соціальна та економічна політика, свобода пересування людей, інтегрована правова та судова система. Ці особливості роблять співпрацю з ЄС привабливим варіантом для бізнесу та інвесторів, а також громадян ЄС. Міжнародне економічне співробітництво між країнами ЄС на даний момент знаходиться в хорошому стані і буде розвиватися в майбутньому. Ця співпраця є привабливим варіантом для бізнесу та інвесторів, а також для громадян ЄС.

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) прагне сприяти демократії, ринковій економіці та відкритому, регульованому, недискримінаційному управлінню торгівлею та фінансами шляхом поширення принципів та цінностей ОЕСР у всьому світі.

Центр податкової політики та адміністрування ОЕСР є беззаперечним лідером у встановленні міжнародних стандартів оподаткування, таких як Типова конвенція про подвійне оподаткування та інструкції з трансфертного ціноутворення. Центр часто бере участь у вирішенні політично «чутливих» питань, пов'язаних із країнами, що не входять до ОЕСР, таких як розвиток податкової інфраструктури електронної комерції та проекти щодо шкідливої податкової конкуренції [19, с. 74].

ОЕСР також контролює податкову політику своїх країн-членів для макроекономічного аналізу та прогнозування. У контексті економічних досліджень ОЕСР провела детальний аналіз податкових систем багатьох країн світу. В результаті цього поглибленого аналізу національні органи влади були поінформовані про можливість реформування податкової системи, підвищуючи тим самим ефективність, прозорість та спроможність. Щодо практичної роботи ОЕСР у сфері оподаткування, слід зазначити, що значну роботу проводить Комітет з фіскальних питань CFA (сертифікований фінансовий аналітик), який є одним із визнаних лідерів у розробці стандартів та рекомендацій для сприяння міжнародному співробітництву. Комітет був створений у 1971 році, щоб дати можливість фахівцям з податкової політики вирішувати міжнародні та внутрішні податкові питання. До складу комітету входять найкращі податкові експерти з усіх 30 країн-членів ОЕСР і працює в робочих групах за основними напрямками діяльності податкових органів. Мандат комітету полягає в тому, щоб скасувати податкові заходи, які

перешкоджають торгівлі та інвестиційним потокам, запобігти подвійному оподаткуванню, боротися з ухиленням від сплати податків та ухилятися від них, а також сприяти передовій податковій політиці та управлінні.

Програма співпраці ОЕСР з країнами, що не входять до ОЕСР, у тому числі з Україною, розпочалася у 1992 році у сфері оподаткування.

Сьогодні така діяльність відбувається в рамках багатостороннього податкового центру ОЕСР, двосторонніх проектів з окремими країнами, проектів з міжнародними та регіональними організаціями, активних консультацій з представниками бізнесу [25, с. 75].

ОЕСР та Світовий банк спільно заснували організацію під назвою Міжнародний податковий діалог для сприяння співпраці між урядами та міжнародними організаціями з питань оподаткування.

Багатосторонній податковий центр ОЕСР, що працює в Австрії (Відень), Угорщині (Будапешт), Туреччині (Анкара) та Південній Кореї, регулярно проводить навчальні семінари для платників податків із різних країн з найактуальніших питань, що становлять взаємний інтерес. Австрійсько-угорський центр приймає представників із Центральної та Східної Європи та країн Балтії. Найбільшим є Багатосторонній податковий центр в Анкарі (Туреччина), який з моменту заснування в 1993 році набрав понад 27 000 податківців з Балкан, Центральної Азії, СНД (включаючи Україну) та Монголії. Корейський багатосторонній податковий центр обслуговує країни Азії, включаючи Центральну Азію та Південно-Східну Азію [26, с. 75].

Україна стала членом Глобального форуму ОЕСР з питань податкової прозорості та обміну інформацією в рамках Плану дій з поглиблення співробітництва між Україною та Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) на 2013-2016 роки.

2.2. Тенденції впливу пандемії COVID-19 на міжнародну конкурентоспроможність країн ЄС

Пандемія COVID-19 спустошила Європейський Союз, але також підштовхнула безпрецедентний рівень співпраці та спільного прийняття рішень. ЄС і її держави-члени згуртувалися для вирішення проблем глобальної загрози для здоров'я. В результаті 2 років по тому економіка почала відновлюватися, і ЄС готовий розглянути наступні кроки в кризовому управлінні та плануванні.

Потрійний перехід кліматичних, цифрових і соціальних змін буде диктувати ЄС загальною стратегією на найближчі роки. Політики мають можливість встановлювати Союз на шляху до зростання і процвітання, але якщо вони не обережні, то вони також можуть створити основу для вкоріненої нерівності та незгоди. Продовження тривалої будь-якої політичної незгоди також створює небезпеку, враховуючи необхідність змін викликів попереду.

Криза COVID-19 сильно вдарила по економіці Європейського Союзу. Пандемія вибухнула лише за кілька років після фінансової кризи 2008-2013 років, періоду, коли Європа зазнала глобальних фінансових потрясінь після чого послідувала боротьба за суверенний борг єврозони. Незважаючи на 6 років відносно сильного розширення між тим фінансова криза залишила глибокі та тривалі економічні та соціальні шрами в ЄС, зокрема в південній Європі. Ця спадщина в поєднанні з недосконалою спільною реакцією означала, що пандемія почалася, коли був ЄС вже у дещо вразливому стані. По-перше, макроекономічні дисбаланси, які передували в фінансовій кризі в основному все ще тривають, оскільки країни-члени ЄС досягли лише нерівномірного прогресу структурних та інституційних реформ, необхідних для підтримки їх економік. З іншого боку, Євро перевага місцевості до обхідних шляхів в останню хвилину, а не до порятунку в американському стилі для реальних розбіжностей у всьому ЄС.

Пандемія COVID-19 значно вплинула на міжнародну конкурентоспроможність країн ЄС. Найбільше страждають європейські країни, особливо Західні Балкани та Туреччина. Компанії ЄС зараз дедалі частіше

звертаються до сусідніх країн, таких як Марокко та Туніс, для постачання життєво важливих товарів через перебої та через пандемію.

Наслідки COVID-19 посилили соціальну напругу, яка існувала до спалаху. Системи охорони здоров'я борються з напливом пацієнтів, інфікованих вірусом на різних етапах їхнього життя, а саме дорослих, які повертаються з роботи чи подорожі.

Епідемія завдала величезних збитків багатьом країнам ЄС. Проте ЄС все ще бачить величезні економічні вигоди. Враховуючи вплив COVID-19 на світову економіку, важливо зрозуміти, як пандемія впливає на країни ЄС.

В ЄС туризм знизився, а ціни на товари та послуги зросли. Це пояснюється тим, що багато людей вирішують залишатися вдома та уникати країн, інфікованих вірусом H7N9. Це найбільше вдарило по країнах ЄС, оскільки туризм є важливою частиною їх економіки. З огляду на те, що туризм є важливою частиною їх економіки, ЄС зараз стикається з багатьма проблемами у відновленні після пандемії.

В Європі кількість еліти, яка відвідує свої країни, також зменшується. Це пов'язано з тим, що багато людей бояться їздити до країн ЄС. Це тривожна тенденція з огляду на пандемію, оскільки це означає, що країни ЄС втрачають бізнес через людей, які часто відвідують їхні країни. На торговому фронті це також негативно впливає на те, що країнам ЄС важче продавати свою продукцію.

У ЄС також зменшилася кількість людей, які оформляють медичне страхування. Це тому, що багато людей бояться захворіти. Це тривожна тенденція, оскільки це означає, що система охорони здоров'я ЄС намагається впоратися зі зростаючим попитом [27, с. 75].

Незважаючи на ці проблеми, країни ЄС все ще бачать певні переваги від COVID-19.

Однією з головних переваг є те, що ЄС може зміцнювати свої відносини з іншими країнами. Це пояснюється тим, що багато країн вже побачили вплив COVID-19 і зараз співпрацюють з ЄС, щоб подолати виклики пандемії.

У Європейському Союзі також зросла кількість людей, які роблять пожертви на програми соціального забезпечення. Це тому, що пандемія змусила людей об'єднатися, щоб протистояти викликам вірусу.

Загалом пандемія COVID-19 негативно вплинула на економіку ЄС. Однак ЄС також має певні переваги, які він зміг отримати. Ці переваги включають посилення зв'язків з іншими країнами, збільшення внесків на соціальне страхування та збільшення охоплення медичним страхуванням.

Негативні тенденції, викликані пандемією COVID-19, проявляються у: посиленні макроекономічної нестабільності; погіршенні кадрового потенціалу; враженні інфраструктури через карантинні обмеження; безробіття та інфляції, що призводять до зниження добробуту населення; інвестиційної привабливості країн; зниження капіталомісткості та кількості інновацій через зниження ділової активності; нові технології; інституційне середовище в багатьох країнах не встигає за швидкими змінами, спричиненими пандемією, що призводить до зростання рівня злочинності; руйнування світової вартості через матеріально-технічні обмеження; формування ланцюгів; зниження ринкової конкуренції, збільшення частки тіньового сектору через безробіття. Для аналізу динаміки рівня міжнародної конкурентоспроможності національних економік до та під час пандемії використовуються рейтинги провідних організацій.

Виникли проблеми з пошуком працівників. Багато торгових компаній перенесли свій бізнес на онлайн-платформи. У країнах, що розвиваються, проблема знайшла відображення у збитках бізнесу через зростання злочинності та насильства. Якщо в розвинених країнах домінують економічні проблеми, то в країнах, що розвиваються - проблеми правового характеру, як реакція на менш стабільні демократичні інститути. Окрім негативних тенденцій в економічній та соціальній сферах, пандемія спричинила управлінські та технологічні інновації в корпоративних структурах.

Основним позитивним моментом є швидка реакція уряду шляхом розробки та впровадження відповідної політики для мінімізації наслідків пандемії. Експерти зазначають, що через пандемію COVID-19 оцифрування та підвищення цифрових

навичок серед бізнесу були основними позитивними відгуками бізнесу на карантинні заходи [28, стор. 75].

Згідно зі Звітом про глобальну конкурентоспроможність, країни з розвиненою цифровою економікою та цифровими навичками, потужними системами соціального захисту та попереднім досвідом боротьби з епідемією краще справляються з негативним впливом пандемії Covid-19 на міжнародну конкурентоспроможність своїх національних економік.

Щоб підвищити міжнародну конкурентоспроможність національних економік, уряди повинні зосередитися не лише на відновленні докризового економічного зростання, а й на ефективності перехідного процесу, який почався з пандемією. Цьогорічний спеціальний випуск Всесвітнього економічного року окреслює пріоритети для економік 37 країн щодо виходу з кризи та подальшого прискорення економічного зростання, оцінки ефективності пандемічних урядів та аналізу країн, які готові трансформувати свої соціально-економічні системи для посилення міжнародної конкурентоспроможності [29, с. 75].

Країни з розвиненою цифровою економікою та цифровими навичками отримали вищі результати в рейтингу. Зокрема, високі результати показали Нідерланди, Нова Зеландія, Швейцарія, Естонія та США. Країни з потужною системою соціальної підтримки під час кризи, такі як Данія, Фінляндія, Норвегія, Австрія, Люксембург та Швейцарія, краще підготовлені до надання необхідної допомоги безробітним. Так само країнам із розвиненим фінансовим сектором, таким як Фінляндія, США, Об'єднані Арабські Емірати та Сінгапур, стало легше кредитувати МСП та запобігати масштабним банкрутствам.

Країни, які можуть успішно планувати та координувати політику охорони здоров'я, оподаткування та соціальної політики, досягли більшого прогресу в пом'якшенні наслідків криз. До них належать Сінгапур, Швейцарія, Люксембург, Австрія та Об'єднані Арабські Емірати. Деякі приклади показують, що країни, які раніше стикалися з епідемією, мають кращі плани дій у разі виникнення таких криз, як-от Республіка Корея та Сінгапур.

Пандемія COVID-19 є серйозним випробуванням для світу. Нинішня глобальна криза є однією з найгірших за останні 150 років. За даними Світового банку, світовий ВВП у 2020 році впав на 4,3%, ВВП США - на 5,4%, ВВП ЄС - на 3,6%, а світова торгівля - на 9,5%. При цьому час , економіка Китаю зросла на 2%, зменшивши падіння світового ВВП. За даними Національного бюро статистики, ВВП України впав на 4% у 2020 році. Тому зараз, під час економічної кризи, як ніколи важливо підтримувати виробництво , промисловий сектор як джерело економічного зростання.

У березні 2021 року промислове виробництво в ЄС зросло на 0,6% у порівнянні з попереднім місяцем, а в євроні промислове виробництво зросло на 0,1%. Європейський Союз впав на 1,0% у лютому після зростання на 0,9% у січні, напередодні зростання в березні. У грудні 2020 року виробництво було зупинено. Після різкого падіння у квітні (-19,0%) та березні 2020 року (-10,1%) промислове виробництво значно зросло у травні (12,4%), червні (9,5%) та липні (4,7%). Загалом промислове виробництво в березні 2021 року повернулося до 99,5% від докризового рівня. Що стосується показників кризового явища в різних галузях ЄС, то скоротилося виробництво всіх галузей, в основному зосереджено в: автомобільній промисловості (-83%), виробництві шкіри (-79%), легкій промисловості (-68%), виробництво меблів (-52%) %, видобуток вугілля, нафти та газу (-50%). Зростання на 32% спостерігалось у фармацевтиці. Березень 2020 року став першим місяцем, коли криза спричинила різке падіння виробництва. Станом на березень 2021 року порівняно з березнем 2020 року виробництво відновлено в таких галузях: виробництво шкіри та супутніх виробів зросло на 41,3%, але недостатньо для повернення до докризового рівня; виробництво автомобілів (+30,7%), виробництво меблів (+28,0 %) та виробництво одягу (+24,7 %). Знизилась виробництво в добувній промисловості (-9,5%), видобутку металевих руд (-6,4%) та фармацевтиці (-5,3%).

Пандемія коронавірусу по-різному вплинула на ЄС. Оскільки заходи стримування Covid-19 відрізняються від країн ЄС за термінами та серйозністю обмежень, зрозуміло, що вплив на рівень промислового виробництва також буде

різним. Темпи змін у період з лютого по квітень 2020 року (пік кризи), з квітня 2020 року по березень 2021 року (відновлення) і останню зміну за березень 2021 року. На піку кризи в Італії, Словаччині, Кіпрі та Угорщині спостерігалися надзвичайно високі темпи спаду. Ці країни також показали вищі показники відновлення з травня 2020 року. У деяких інших країнах вплив кризи на промислове виробництво був досить незначним: з лютого 2020 року по квітень 2020 року виробництво зросло на 6,4 % в Ірландії та на 0,2 % у Фінляндії. У більшості країн, однак, промислова продуктивність (рецесія) становить близько -25 %.

У країнах ЄС закриття промислових підприємств у березні та квітні 2020 року скоротилося на 10,1% та 18,6% відповідно, у травні (+12,0%), червні (+9,5%) та липні (+4,6%) через обмеження підприємницької діяльності). Загалом промислове виробництво у лютому 2021 року становило 99,0% від попереднього року. За основними промисловими групами у квітні 2020 року найбільше скоротилося: споживання товарів тривалого користування (-44,3%), інвестиційних товарів (-37,6%), виробництво проміжних товарів (-20%), виробництво енергії (-13,3%). Найменше скоротилося виробництво короткострокових споживчих товарів (-5,9%). Виробництво скоротилося в усіх галузях, включаючи автомобільну промисловість (-83%), виробництво шкіри (-79%), легку промисловість (-68%), виробництво меблів (-52%), видобуток вугілля, нафти і газу -50%). Зростання на 32% спостерігалося у фармацевтиці. Криза Covid-19 найбільше вдарила по промисловим секторам в Італії, Словаччині, Кіпрі та Угорщині, тоді як Фінляндія та Ірландія найбільше постраждали, зросли на 6,4% у пік кризи. Тому коронакриза сильно вплинула на промислове виробництво як в Україні, так і в ЄС. Промислове виробництво ЄС навесні 2020 року впало приблизно на 19%, а виробництво в Україні зменшилося на 16%, станом на квітень 2021 року національна промисловість ЄС відновилася до докризового рівня, українська національна промисловість зросла на 13% (станом на квітень 2020 року), не компенсували падіння у 2020 році [30, с. 75]. Це відобразилося на місці України у рейтингу глобальної конкурентоспроможності (табл. 2.1):

Місце країн світу у рейтингу глобальної конкурентоспроможності 2019-2020

2020 р.	Країна	2019 р.	Зміна
1	Сінгапур	1	0
8	Канада	13	+5
9	ОАЕ	5	-4
10	США	3	-7
17	Німеччина	17	0
18	Австралія	18	0
20	Китай	14	-6
24	Саудівська Аравія	26	2
32	Франція	31	-1
34	Японія	30	-4
46	Туреччина	51	+5
55	Україна	54	-1

Примітка. Складено автором за даними Державної служби статистики України.

2.3. Заходи країн ЄС для мінімізації наслідків впливу пандемії COVID-19

Швидке поширення пандемії COVID-19 стало глобальним викликом, який вимагає швидкого пошуку ефективних контрзаходів. Для країн ЄС криза становить загрозу з кількох фронтів. По-перше, в системі охорони здоров'я існує надзвичайна криза, яка може спровокувати соціально-економічну кризу. По-друге, пандемія COVID-19 поставила під сумнів фундаментальні принципи, на яких діє ЄС, зокрема свободу пересування в межах Шенгенської зони або солідарність проти спільних загроз. По-третє, під питанням ставиться здатність інституцій ЄС надавати своєчасну допомогу чи принаймні координувати відповіді держав-членів у кризових ситуаціях. По-четверте, країни-члени ЄС «знаходять індивідуальні способи боротьби з COVID-19», підживлюючи внутрішньополітичні дебати серед євроскептиків і відкриваючи вікно можливостей для інших геополітичних факторів.

Зрештою, криза викликала дебати про вразливість ЄС до інфодемії, спричиненої непропорційно низькоякісним фейковим контентом, який поширюється через соціальні мережі, що впливає на суспільні настрої та прийняття політичних рішень. Наразі загальноєвропейська реакція на пандемію обмежена, частково через

брак можливостей (охорона здоров'я залишається національною прерогативою), а частково через динамічний характер ситуації, що ускладнює швидке реагування бюрократів ЄС. Однак у середині березня 2020 року інституції ЄС запропонували низку ініціатив для пом'якшення наслідків пандемії економічними засобами. Ці ініціативи зосереджені на підтримці цілісності єдиного ринку ЄС, підтримці громадян та бізнесу ЄС та визначенні заходів швидкого реагування для підтримки стабільності та єдності країн-членів ЄС. Крім того, Фонд солідарності ЄС у майбутньому використовуватиметься для реагування на надзвичайні ситуації у сфері охорони здоров'я, при цьому державам-членам буде виділено до 800 мільйонів євро. Оскільки економічне зростання неухильно сповільнюється в євроні та в усьому Європейському Союзі, чиновники Брюсселя виділять 1 мільярд євро на підтримку підприємств, які постраждали від спалаху.

Важливо також, що ЄС демонструє «гнучкість бюджету»: країни-члени ЄС тепер можуть зосередити витрати на охорону здоров'я та вразливі сектори економіки (туризм та послуги), не розглядаючи Європу щодо збільшення комісійних витрат на охорону здоров'я через дефіцит бюджету. Нарешті, планується включити інструменти економічної підтримки до наступного бюджету ЄС (Багаторічна фінансова рамка). На рівні ЄС вже почалися дискусії щодо випуску облігацій COVID-19, коаліції державних облігацій країн-членів євроні, спрямованих на подолання економічних наслідків кризи для найбільш постраждалих країн-членів.

У відповідь на коронавірусну кризу глави держав і урядів ЄС 23 квітня 2022 року схвалили пакет економічної допомоги на загальну суму до 540 млрд. євро. Лідери ЄС також домовилися про створення спеціального фонду.

На саміті у четвер (23 квітня) лідери ЄС схвалили раніше узгоджений план порятунку економіки на цілих 540 млрд. євро та погодилися створити фонд для допомоги європейській економіці, яка впала через пандемію коронавірусу. Швидше відновлення після рецесії Захід проводиться в режимі відеоконференції.

Згідно з інформацією німецького авторитетного джерела Дойче Прессе-Агентур (ДПА, нім. Deutsche Presse-Agentur) схвалена фінансова допомога, як очікується, покриватиме зарплати, а також пряму фінансову допомогу окремим

компаніям і країнам ЄС з високим рівнем державного боргу. Гроші на порятунок економіки мають бути наявними до 1 червня, повідомляють учасники саміту, на які посилається агентство dra. 10 квітня міністри фінансів ЄС узгодили план порятунку, який зараз затвердили на саміті. Схвалений план містить три пункти, або «захисні механізми» для працівників і малих і середніх підприємств, а також проблемних країн, таких як Італія чи Іспанія, які вже мають величезні державні борги та потерпають від серйозної боргової кризи.

Першим пунктом пакету стане ініціатива Європейської комісії під назвою «Підтримка пом'якшення ризиків безробіття в надзвичайних ситуаціях» (англ. Support to mitigate Unemployment Risks in Emergency - SURE) щодо фінансування так званих короткострокових доплат, які дозволяють компаніям скорочувати робочий день і надавати державі часткову компенсацію. Для реалізації плану країни-члени ЄС повинні надати 25 млрд євро в якості гарантії. За такої фінансової підтримки Європейська комісія залучить до 100 млрд. євро на ринках капіталу на вигідних умовах і передасть їх країнам ЄС для фінансування короткострокових надбавок. Другий пункт – фонд гарантій Європейського інвестиційного банку (ЄІБ). Проте на це країни ЄС також мають виділити 25 млрд євро. Кошти дозволять Європейському інвестиційному банку надавати комерційні кредити. Європейський інвестиційний банк планує мобілізувати до 200 млрд євро ліквідності, в основному для малого та середнього бізнесу.

Третім елементом фінансової підтримки буде захисна кредитна лінія в рамках Європейського фонду стабільності (англ. European Stability Fund - EMS). Однак, на відміну від допомоги ESM під час європейської кризи, ця «допомога в умовах пандемії» не потребує планів жорсткої економії. Єдина умова – ці кошти можна використовувати лише на прямі та непрямі витрати на охорону здоров'я.

Загалом у вигляді кредитів можна виділити до 240 млрд євро. Кожна країна-одержувач зможе отримати до 2% свого валового внутрішнього продукту (ВВП) за рахунок збору коштів.

Німеччині необхідно було збільшити виплати до європейського бюджету, щоб зміцнити Європу на хвилі пандемії COVID-19.

Обставини, пов'язані з COVID-19, показали, що під час кризи в ЄС країни скористалися автономним підходом, а країни-члени отримали «повторний суверенітет» над своєю політикою. Країни, як основні носії політичної легітимності, справедливо хочуть вжити надзвичайних заходів для подолання безпрецедентних викликів, породжених пандемією, а Брюссель не має цих повноважень. Однак на першому етапі не вистачало солідарності: країна закривала кордони, забороняла експорт медичної техніки, яка порушувала підписані угоди, і навіть реквізувала, намагаючись імпортувати те, що їй потрібно, із зовнішніх ринків. На тлі рецесії та громадського безладу майбутнє Європейського Союзу знову виглядає нестабільним, оскільки існуючі розриви на континенті починають поглиблюватися. Тим часом європейські інституції та багатосторонність вижили: після першої індивідуалістичної реакції держава на чолі з Брюсселем зайняла більш контрольований підхід до кризи. Європейські установи розробили плани надання економічної допомоги постраждалим країнам і пом'якшення правил щодо фінансових заощаджень, які зазвичай потрібні. Сусідні країни почали співпрацювати одна з одною, приймаючи важкохворих із важко постраждалих районів тощо. ЄС, у свою чергу, продемонстрував координуючу роль, коли працював разом за відносно короткий період часу, щоб придбати необхідні засоби захисту, фінансувати повернення іноземних туристів та закрити зовнішні кордони ЄС. Проте, чи переросте початок цієї співпраці у більш-менш скоординовану відповідь на загрози здоров'ю, покаже час. Карантинні заходи були більш-менш послідовними в аналізованих країнах.

Вони стосувалися соціального дистанціювання, закриття шкіл, скасування заходів громадського транспорту в країні, а також деякі фіскальні та грошові заходи для підтримки бізнесу. Оскільки карантинні заходи обмежують певні права і свободи громадян, країни ЄС забезпечують виконання всіх карантинних заходів на законних підставах. У результаті Франція запровадила драконівські карантинні заходи в умовах надзвичайного стану, де відбувалися дебати та голосування в обох палатах парламенту. Продовження цього терміну також вимагає схвалення парламенту. Надзвичайний стан також ввели Італія, Румунія та Угорщина, а всі інші

країни ввели надзвичайний стан. Але навіть легітимність сегрегації не усуває проблем демократії та захисту прав людини. У політичному сенсі коронавірус серйозно впливає на демократичний процес, порушуючи виборчі цикли, підриваючи політичні права і свободи громадян країн зі слабкою демократією та сп'янюючи слабкі суспільства, посилюючи симптоми націоналізму, євроскептицизму та антиглобалізації. Введення надзвичайного стану через поширення коронавірусу дозволило авторитарним лідерам монополізувати політичний дискурс, замовкнути критиків режиму та ухвалити законодавчі кроки, які обмежують громадянські права та свободи на невизначений термін. Наприклад, уряд Угорщини скористався ситуацією, щоб прийняти закон, який надає йому надзвичайні повноваження на невизначений термін. Польський уряд, у свою чергу, відмовився ввести надзвичайний стан, щоб забезпечити сприятливі президентські вибори для чинного президента, і вирішив вжити ряд заходів понад подвійний 90-денний термін, встановлений конституцією. Спочатку Франція намагалася зберегти демократичну норму, провівши перший тур місцевих виборів 15 березня, але була змушена відкласти другий тур до осені. Хоча деякі країни-члени ЄС денонсували їх у формі колективних заяв, залишається питання про відповідну колективну відповідь на зростання авторитаризму в окремих країнах-членах.

На економічному фронті, з іншого боку, більшість країн не лише усвідомлюють високу вартість жорстких карантинних заходів, але й зробили чи готові зробити великі виплати жертвам, підприємствам та регіонам, у тому числі шукати зовнішні джерела фінансування. Для країн-членів ЄС фінансова участь ЄС є особливо важливою в цьому питанні, оскільки, як зазначалося раніше, у нього мало можливостей для вирішення медичних проблем. На рівні ЄС випуск облігацій COVID-19 знову викликав дискусії між прихильниками фінансових заощаджень та економічного зростання. Традиційно випуск таких цінних паперів підтримували Італія та Франція. Останній, зокрема, пропонує деякі дуже дорогі заходи для підтримки економіки, які потребують зовнішнього фінансування на найбільш вигідних умовах.

Традиційно противниками таких інструментів були Німеччина, Нідерланди та інші умовні «північні» країни, які не хочуть знову виступати донорами чи кредиторами. Для країн зі слабкою економікою та непостійними зовнішніми запозиченнями, які позбавлені можливості швидко та точно фінансувати найбільш постраждалі сектори, такі як Україна, наслідки карантину для здоров'я та економіки мають бути особливо збалансованими, а доступ до іноземного бізнесу має бути розширений. Кредитування зовнішньої політики. Світ чекає не лише пандемія, яка потребує термінових заходів та мобілізації ресурсів, а й нова хвиля геополітичної конкуренції, що супроводжується «інформатизацією» пропаганди та дезінформації. Зокрема, за словами високого представника Жозепа Борреля, ЄС знаходиться в центрі «війни наративів». Тактична сила і швидкість дій Росії для допомоги Італії свідчать про те, що Російська Федерація продовжувала вживати подібних заходів для послаблення проєвропейської позиції середземноморських країн, намагаючись створити коло країн, які активніше лобіюють скасування санкцій ЄС. На тлі епідемії коронавірусу Китай продовжить свої зусилля, щоб утвердитися як один із головних світових лідерів. Значною мірою Китай використовуватиме економічні важелі та допомогу країнам, які віддані глобальним і регіональним ініціативам Китаю (забезпечення необхідного захисту Італії чи Чехії привертає увагу громадськості). У той час, коли твердження Китаю про те, що «сильніші» режими найкраще підходять для подолання кризи, лунають серед певного населення європейських країн, ЄС має проявити стійкість до пропаганди та знайти шляхи відновлення привабливості європейських проєктів і ліберальних цінностей.

Висновки до розділу 2

Країни ЄС реагували на COVID-19 різними способами. Деякі ввели суворі заборони на поїздки, а інші відкрили свої кордони, щоб дозволити медичну допомогу та торгівлю. Деякі країни інвестували в плани готовності та реагування, а інші виділили кошти на програми соціального забезпечення. Відповіді окремих

країн ЄС були дуже різноманітними, але загалом вони були спрямовані на покращення добробуту їхніх громадян.

Ситуація, пов'язана з COVID-19, показує, що під час кризи в ЄС країни діяли автономно. Країни, як основні носії політичної легітимності, справедливо хочуть вжити надзвичайних заходів для подолання безпрецедентних викликів, породжених пандемією, а Брюссель не має цих повноважень. Однак на першому етапі не вистачало солідарності: країна закривала кордони, забороняла експорт медичної техніки, яка порушувала підписані угоди, і навіть реквізувала, намагаючись імпортувати те, що їй потрібно, із зовнішніх ринків.

Безсумнівно, що епідемії та епідемії мали великий вплив на міжнародні відносини та міжнародне право. Серед іншого вони призвели до посилення прикордонного контролю, запровадження карантинних заходів, створення комітетів та асамблей охорони здоров'я, укладення міжнародних угод у сфері епідеміології здоров'я.

Основними каталізаторами міжнародного співробітництва в галузі охорони здоров'я спочатку були епідемії, особливо чума та холера. Ця сфера співробітництва в галузі охорони здоров'я є першою і багаторічною великою сферою, і лише в другій половині ХХ століття сфера співробітництва забезпечувала колективне та індивідуальне здоров'я, сприяла створенню та підтриманню національної системи охорони здоров'я та гарантування права на прийом. Головним координатором цієї співпраці є Всесвітня організація охорони здоров'я, яка зосереджується на своїй головній координаційній ролі в боротьбі з пандемією COVID-19.

Пандемія COVID-19 значно вплинула на глобальну конкурентоспроможність країн Європейського Союзу. Спалах порушив подорожі та торгівлю, пошкодив інфраструктуру та погіршив продуктивність. У деяких випадках пандемія призвела навіть до краху цілих галузей. Негативні наслідки COVID-19 варіювалися від регіональних до глобальних і торкнулися як розвинених, так і країн, що розвиваються.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ І ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄС В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID – 19

3.1. Особливості зовнішньоекономічних відносин України з країнами ЄС

Зовнішня торгівля є одним із найважливіших джерел державного бюджету України. За останній рік у розвитку українського економічного та торговельного співробітництва виникла низка проблем, серед яких ключовими є питання диверсифікації української національної геополітики та регіональних пріоритетів.

Вирішальний вплив на розвиток зовнішньої торгівлі мали й інші негативні фактори такі як:

- несприятлива кон'юнктура на ключових для України світових ринках;
- нерівномірний розвиток різних країн;
- перерозподіл фінансових потоків й активів;
- коливання світових валют та сировинних цін;
- нестабільність курсу національної валюти;
- загострення проблем у торговельно-економічних та політичних відносинах із Росією;
- нераціональна структура вітчизняного експорту, в якому домінують сировина та продукція з низьким рівнем переробки;
- низька конкурентоспроможність українських товарів та послуг;
- нарощування фінансових зобов'язань через несвоєчасні розрахунки українських підприємств з іноземними партнерами.

Глобалізація світового товарного ринку і економіки, зростання значення зовнішньоекономічних і торговельних зв'язків, розвиток міжнародного співробітництва зробили зовнішню торгівлю і внутрішню економіку більш тісною інтегрованою і взаємозалежною. Проте велика залежність України від зовнішніх ринків є однією з головних перешкод для економічного розвитку країни. Тому,

будь-яка масштабна криза в міжнародній економіці обмежить можливості зростання та географічну диверсифікацію вітчизняного експорту, що негативно вплине на українську економіку (рис 3.1.):

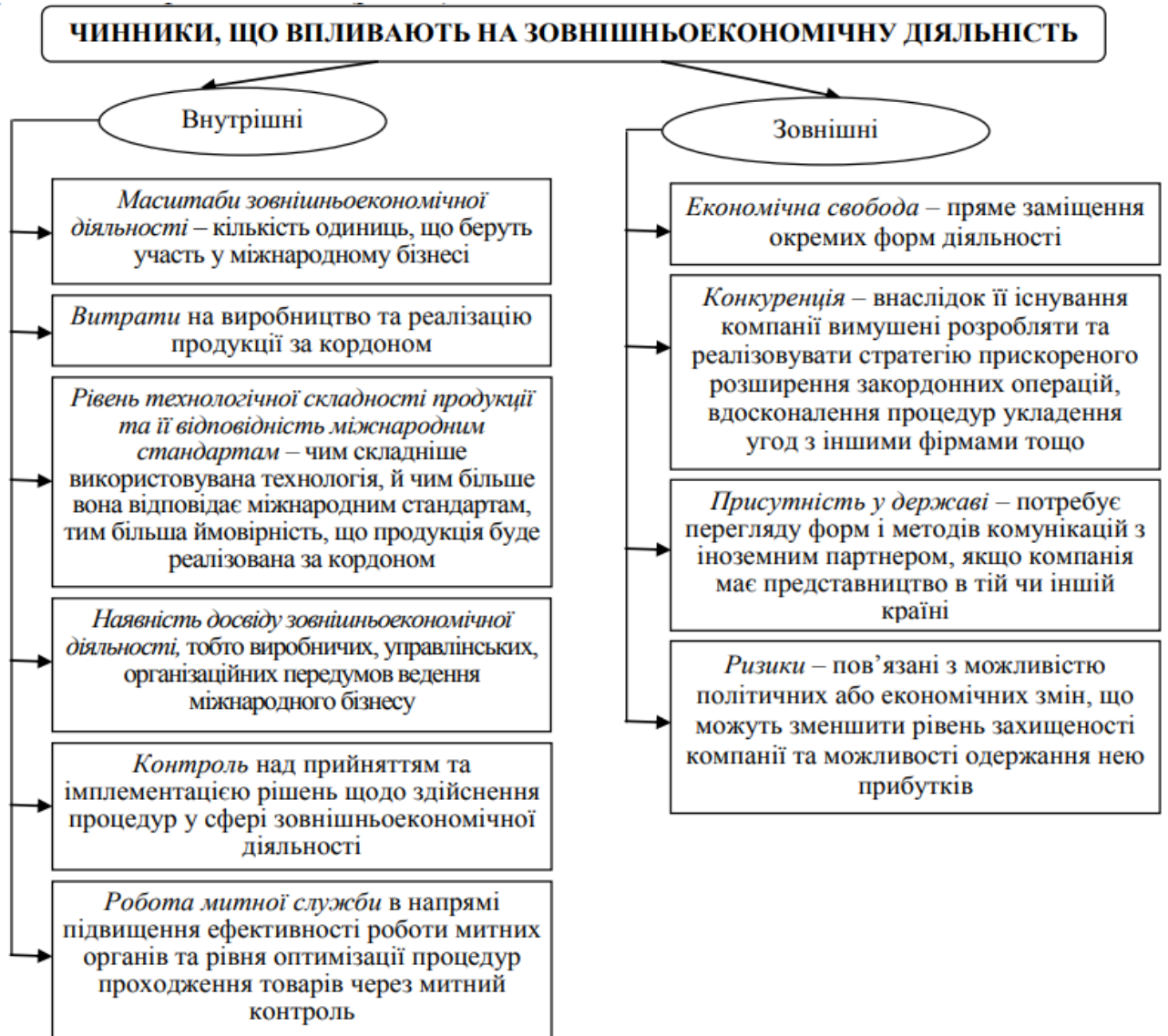

Рис. 3.1. Ендогенні та екзогенні чинники, що впливають на процес організації та ефективність зовнішньоекономічної діяльності.

Примітка. Побудовано автором за даними освітньої планформи osvita.ua.

Сьогодні країни Великої Сімки демонструють швидші темпи зростання світової економіки порівняно з БРІКС та іншими «новими» ринками з обмеженим споживчим попитом, у тому числі традиційною товарною групою промислового експорту України (металопродукція, продукція машинобудування та хімічної

промисловості). На динаміку зовнішньої торгівлі України негативно вплине можливе уповільнення економік Росії та Китаю. З іншого боку, ці негативні процеси матимуть менший вплив на внутрішній експорт сільськогосподарської продукції, оскільки країни, що розвиваються, продовжуватимуть спостерігати динамічне зростання попиту на продовольство. Крім того, Україна матиме можливість покращити сальдо зовнішньої торгівлі за позитивного сценарію розвитку світового ринку металопродукції (включаючи подолання галузевої кризи в Китаї та Туреччині, які є основними гравцями на цьому ринку).

Окрім впливу глобальних тенденцій на світову економіку, соціально-економічні зміни на регіональних ринках також залежатимуть від політичних ризиків та ризиків безпеки, пов'язаних із:

- погіршення відносин між Заходом і Росією (включаючи взаємні економічні санкції) через окупацію Криму, розгортання сепаратистських рухів на півдні та сході України (широкомасштабне вторгнення Росії на територію України з лютого 2022 р.);

- ускладнює загальну безпекову ситуацію в Чорноморському басейні. Це може створити нові виклики для економічної безпеки, особливо для країн Східної Європи та Балтії, Південного Кавказу, Туреччини та країн митного союзу;

- наступний виборчий цикл в ЄС (включаючи країни з пріоритетними та основними економічними партнерами для України, зокрема Угорщину та Словаччину), деякі країни Великої Двадцятки (включаючи Бразилію, Індію, Індонезію, Південну Африку та Туреччину), а також Ірак, Алжир, Єгипет, Колумбія;

- збільшення протягом с. Аргентина, Болівія, Венесуела, Бахрейн, Ємен, Нігерія, Греція, Боснія і Герцеговина ще більше посилюють ризик нестабільності (через соціальний вибух);

- значні відмінності у темпах розвитку держав Західної Європи обумовлюють складну макроекономічну ситуацію в регіоні. Це пов'язано із нерівномірним впливом кризи на стан національних фінансових систем, ринків праці й нерухомості, а також різними рівнями ефективності заходів урядів (фіскальних і монетарних) щодо подолання кризових явищ.

Останнім часом ситуація стабілізувалася завдяки агресивним діям провідних західноєвропейських лідерів щодо зміцнення податкової дисципліни та створення банківського союзу. Вживаються заходи (двосторонні та внутрішньоєвропейські) для розширення географічного охоплення європейського експорту. З іншого боку, залишаються невирішеними проблеми, які створюють ризики для подальшого розвитку економіки, в основному через скорочення банківського кредитування, незбалансованість масштабів кредитних ставок по країнах регіону, внутрішньополітична ситуація в окремих країнах. країни нестабільна, рівень безробіття залишається високим, соціальний рівень погіршується, радикальні політичні сили активізувалися перед загальними виборами (кінець травня цього року).

Основні ризики для зовнішньоекономічного співробітництва України з країнами Західної Європи:

- загострення українсько-російського конфлікту спричинить відтік інвестицій з України, причому капітал з Італії, Австрії та Франції зосереджений у фінансовому та страховому секторах. Водночас такі країни, як Німеччина, можуть чинити тиск на Україну з метою посилення гарантій захисту інтересів власних інвесторів, які працюють на внутрішньому ринку;

- орієнтація основних країн ЄС, безпосередньо залучених до вирішення кризи в Україні (перш за все Великобританії, Франції, Німеччини) на особисту вигоду від поточної ситуації та майбутні політичні та економічні дивіденди, у тому числі ті, які можуть безпосередньо впливати на економічний суверенітет України;

– Велика Британія, Франція, Італія та Іспанія координують процес обміну інформацією для боротьби з ухиленням від сплати податків європейськими компаніями, які використовують офшорні юрисдикції, та посиленням регулювання традиційних фінансових установ, що поставить під загрозу потік ризикованих операцій, у тому числі український бізнес, у «тінь» банківська справа;

- Франція додала Україну до списку з 47 країн, які мають використовувати внутрішній ринок для збільшення експортних поставок (у рамках політики державної допомоги для просування товарів і послуг на зовнішні ринки). Це

сприятиме усуненню негативного сальдо у зовнішній торгівлі країни через значне негативне сальдо, особливо у відносинах з Китаєм та Німеччиною;

- акцент на підтримці малого та середнього підприємництва в країні як стратегічної мети розвитку національної економіки Великобританії. Це зумовило впровадження на державному рівні низки заходів, спрямованих на підвищення ефективності його експортного потенціалу. Тому можливе посилення дій у напрямку захоплення внутрішнього ринку України, що призведе до розширення зовнішньоторговельного розриву з Великобританією;

- враховуючи експортно-орієнтовану структуру німецької економіки, берлінські чиновники часто використовують розвиток політичних відносин Німеччини з країнами, що динамічно розвиваються, та регіональними об'єднаннями як спосіб забезпечення стабільної економічної ситуації в країні. При цьому Німеччина впроваджує політику, яка передбачає застосування платформи спільної протидії ключовим глобальним та регіональним викликам та загрозам з метою забезпечення зростання обсягів постачання німецької товарної продукції і послуг;

- статус Італії як одного з найбільших зовнішньоторговельних партнерів Росії може призвести до зростання російського впливу на позицію італійської бізнес-еліти в розвитку українсько-італійського співробітництва. Слід зазначити, що збільшення розриву в інноваціях та технологіях між Україною та Західною Європою обмежує можливості Києва реалізовувати стратегії, спрямовані на забезпечення рівноправності у торговельних відносинах з ними.

3.2. Вплив пандемії COVID – 19 на економічні відносини України з країнами ЄС

Пандемія COVID-19 значно вплинула на економічні відносини України з Європейським Союзом. Зокрема, спалах вірусу спричинив значні проблеми в бізнесі та торгівлі в обох напрямках. У цій статті будуть розглянуті деякі ключові причини цього, а також розглянуто, як Київ реагує на період, який був надзвичайно руйнівним для його економіки. По-перше, слід зазначити, що існує чіткий зв'язок

між торгівлею та процвітанням – коли темпи зростання ВВП однієї країни вищі за темпи зростання ВВП іншої країни, то, ймовірно, були взаємні вигоди від збільшення торговельних потоків.

Пандемія COVID-19 справила значний вплив на українську економіку, зокрема в сфері торгівлі та інвестицій. ЄС є провідним торговельним партнером України, і країна має значні інвестиції в ЄС, зокрема в Нідерландах та Німеччині. ЄС також є найбільшим інвестиційним напрямком України з 8 млрд євро (10,5 млрд доларів США) прямих іноземних інвестицій в Україну станом на другий квартал 2019 року. За обсягом експорт ЄС в Україну у 2018 році становив 5,6 млрд євро (7,8 млрд доларів США), тоді як український експорт до ЄС становив 3,3 млрд євро (4,7 млрд доларів США). Вплив пандемії COVID-19 на торгівлю та інвестиції між двома сторонами був значним.

Щоб пом'якшити негативний вплив пандемії COVID-19 на торгівлю та інвестиції, ЄС та Україна підписали низку двосторонніх угод. Ці угоди мають на меті тимчасово призупинити певні правила торгівлі та полегшити рух товарів і людей між двома країнами. Крім того, обидві сторони також почали скорочувати бюрократію та оптимізувати систему PACS. Ці заходи спрямовані на полегшення потоку товарів, послуг і капіталу.

Пандемія COVID-19 також вплинула на уявлення українців про Європу та своє місце в ній. Хоча переважна більшість українців залишаються відданими своїм європейським корінням, спостерігається помітне зростання євроскептицизму. Цей євроскептицизм проявляється в ряді способів, зокрема у посиленні підтримки Російської Федерації, у небажанні брати участь у багатонаціональних ініціативах, очолюваних Європою, та у більш яструбіній позиції щодо відносин України з Європейським Союзом.

Пандемія COVID-19 справила значний вплив на українську економіку, зокрема в сфері торгівлі та інвестицій. ЄС є провідним торговельним партнером України, і країна має значні інвестиції в ЄС, зокрема в Нідерландах та Німеччині. ЄС також є найбільшим інвестиційним напрямком України з 8 млрд євро.

На початку 2020 р. країни зіткнулися з економічними проблемами, що були спричинені спалахом Covid-19, і це прямо вплинуло на глобальні міжнародні поставки. Протягом року діяльність членів СОТ була спрямована на вирішення викликів, пов'язаних з поширенням пандемії, шляхом посилення координації та співробітництва на міжнародному рівні.

У відповідь на епідемію багато країн активно впроваджують заходи, пов'язані з торгівлею: з одного боку, вони знижують або скасовують імпорتنі мита на деякі товари, а з іншого – обмежують або забороняють експорт «ключових» товарів. У 2020 році Україна також заборонила експорт деяких продуктів – засобів індивідуального захисту та гречки. 1 серпня 2020 року заборона на експорт засобів індивідуального захисту закінчилася і не продовжувалася.

Основні висновки щодо впливу пандемії COVID-19 на міжнародну торгівлю відображені у звіті Великою Двадцяткою від 18 листопада 2020 року щодо торгових та інвестиційних заходів. Звіт повністю відображає вплив світової кризи на торгівлю та торговельну політику. Хоча світова торгівля сповільнилася до пандемії, експорт товарів у доларах США впав на 21% у другому кварталі 2020 року порівняно з попереднім роком, тоді як експорт бізнес-послуг впав на 30%. Станом на середину жовтня країни Великої двадцятки запровадили понад 400 заходів підтримки як пряму відповідь на спалах. Однак на тлі коронавірусної кризи світова торгівля впала на 9,2% у 2020 році, згідно з даними СОТ, оприлюдненими на початку жовтня. Хоча прогноз був набагато песимістичніший, ніж у квітні, коли СОТ не виключала падіння до 32%. Одним із важливих факторів ризику є підвищений протекціонізм.

Україна все частіше стикається з тим, що ЄС все частіше використовує заходи торгового захисту. Однак цікаво, що обмеження, які ввела або планувала ввести Україна, активно протистояли країнам ЄС.

Важливою подією у відносинах Україна-ЄС у 2020 році можна вважати рішення (доповідь) Арбітражної комісії щодо обмеження експорту Україною окремих видів деревини, яке розглядалося в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Законом України від 08.09.2005 р. № 2860-IV «Про державне

регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаних із реалізацією та вивезенням деревини» заборонено вивезення за межі митної території цінних та рідкісних порід деревини та деревини українських дерев. Закон доповнено ст. 2-1 Відповідно до Закону від 09.04.2015 р. № 325-VIII, згідно з яким вивезення необробленої деревини (кругляка) заборонено на 10 років. На думку ЄС, ці обмеження порушують вимоги ст. Стаття 35 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, згідно з якою заборонені будь-які обмеження на експорт. Політичні консультації проводилися протягом 4 років у червні 2019 року.

ЄС ініціював арбітражний розгляд для вирішення спору. ЄС оскаржив два набори обмежень: заборону на експорт дорогоцінних та рідкісних порід деревини та деревини з України та тимчасовий захід щодо заборони експорту необробленої деревини (кругляка) на 10 років. На думку ЄС, ці заходи не відповідають нормам мистецтва. Стаття 35 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, згідно з якою забороняються експортні обмеження.

У сучасному світі прогрес кожної країни невіддільний від участі у глобальному обміні матеріальними та духовними цінностями. Сьогодні будь-яка країна, навіть найрозвиненіша, може виробляти повний асортимент сучасної продукції з однаковою ефективністю. Пройшли часи роз'єднання націй та економічної ізоляції націй.

Домінуюче положення в міжнародних економічних відносинах займають розвинені країни із західною економікою, на них припадає від 2/3 до 3/4 усіх видів міжнародних відносин. Країни, що розвиваються, все ще значною мірою залежать від експорту сировини, палива та продовольства.

Спільні підприємства є дуже поширеною формою зовнішньоекономічної діяльності. У всьому світі - десятки тисяч підприємств зі змішаним капіталом, більше тисячі зареєстровано в Україні. На додаток до економічних вигод у вигляді інвестицій або нових технологій, спільні підприємства можуть також полегшити політичні проблеми, оскільки одна країна, яка інвестує в іншу економіку, зацікавлена в її стійкості. Сферою діяльності українського спільного підприємства є торгівля, будівництво, туризм, посередницькі послуги та промислове виробництво.

Торгівля між Україною та ЄС зросла після тимчасового застосування Поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) у 2016 році. Зокрема, чіткі зміни можна відстежити у 2019-2020 роках. У зовнішньоторговельному обігу товарами відбулося зростання на 5,5 % (табл. 3.1):

Таблиця 3.1

Питома вага торгівлі товарами України з ЄС за 2020 рік

Зовнішньоторгівельний обіг, (дол. США)	2019 р.: 45,7 млрд (зростання у порівнянні з попереднім роком 5,5%).	2020 р.: 42,1 млрд (зменшення у порівнянні з попереднім роком 8,1%).
1	2	3
Експорт, (дол. США)	<p>2019 р.:</p> <p>20,8 млрд (зростання у порівнянні з попереднім роком 3,0%): чорні метали – 15,2% (зменшення у порівнянні з попереднім роком 15,3%); зернові культури – 12,7% (зростання у порівнянні з попереднім роком 18,2%); електричні машини – 11,1% (зменшення у порівнянні з попереднім роком 2,6%); руди, шлаки – 8,5% (зменшення у порівнянні з попереднім роком 2,5%); жири та олії – 7,4% (зростання у порівнянні з попереднім роком 35,0%); насіння та плоди олійних рослин – 7,4% (зростання у порівнянні з попереднім роком 32,3%); деревина і вироби з деревини – 4,8% (зменшення у порівнянні з попереднім роком 3,8%); енергетичні матеріали – 3,4% (зростання у порівнянні з попереднім роком 6,3%).</p>	<p>2020 р.:</p> <p>18,6 млрд (зменшення у порівнянні з попереднім роком 10,3%): чорні метали – 13,5% (зменшення у порівнянні з попереднім роком 20,1%); електричні машини – 11,9% (зменшення у порівнянні з попереднім роком 4,1%); жири та олії – 9,9% (зростання у порівнянні з попереднім роком 19,5%); зернові культури – 9,6% (зменшення у порівнянні з попереднім роком 32,0%); руди, шлаки – 7,8% (зменшення у порівнянні з попереднім роком 18,1%); насіння і плоди олійних рослин – 6,7% (зменшення у порівнянні з попереднім роком 18,5%); деревина і вироби з деревини – 5,3% (зменшення у порівнянні з попереднім роком 1,3%); меблі – 3,5% (зменшення у порівнянні з попереднім роком 15,1%).</p>

Продовження Таблиці 3.1

1	2	3
Імпорт, (дол. США)	2019: 25,0 млрд (зростання у порівнянні з попереднім роком 7,7%): реактори ядерні, котли, машини – 13,3% (зростання у порівнянні з попереднім роком 3,4%); засоби наземного транспорту, крім залізничного – 13,0% (зростання у порівнянні з попереднім роком 46,1%); енергетичні матеріали – 10,8% (зменшення у порівнянні з попереднім роком 15,2%); електричні машини і устаткування – 8,4% (зростання у порівнянні з попереднім роком 10,0%); фармацевтична продукція – 6,3% (зростання порівнянні з попереднім р зменшення у порівнянні з попереднім роком 10,2%); пластмаси, полімерні матеріали – 5,4% (зменшення у порівнянні з попереднім роком 3,4%); різноманітна хімічна продукція – 3,4% (зменшення у порівнянні з попереднім роком 1,3%); папір та картон – 2,4% (зменшення у порівнянні з попереднім роком 3,4%).	2020: 23,5 млрд (зменшення у порівнянні з попереднім роком 6,2%): реактори ядерні, котли, машини – 13,3% (зменшення у порівнянні з попереднім роком 6,4%); засоби наземного транспорту, крім залізничного – 11,6% (зменшення у порівнянні з попереднім роком 16,7%); електричні машини і устаткування – 8,4% (зменшення у порівнянні з попереднім роком 6,3%); фармацевтична продукція – 7,7% (зростання у порівнянні з попереднім роком 15,2%); енергетичні матеріали – 6,9% (зменшення у порівнянні з попереднім роком 40,4%); пластмаси, полімерні матеріали – 5,7% (зростання у порівнянні з попереднім роком 0,1%); різноманітна хімічна продукція – 3,4% (зменшення у порівнянні з попереднім роком 7,8%); папір та картон – 2,5% (зменшення у порівнянні з попереднім роком 4,1%).
Сальдо, (дол. США)	2019 р.: - 4,2 млрд	2020 р.: - 4,8 млрд

Примітка. Складено автором за даними генеральної угоди про торгівлю товарами.

Так само зростання відбулося у зовнішньоторгівелоному обігу послугами у 2019 році (табл.3.2):

Питома вага торгівлі послугами України з ЄС за 2020 рік

Зовнішньо-торгівельний обіг, (дол. США)	2019 р.: 7,9 млрд (зростання у порівнянні з попереднім роком 7,0%).	2020 р.: 7,1 млрд (зменшення у порівнянні з попереднім роком 14,0%).
Експорт, (дол. США)	<p>2019 р.:</p> <p>4,3 млрд (зростання у порівнянні з попереднім роком 7,7%): транспортні послуги – 30,9% (зростання у порівнянні з попереднім роком 4,0%); послуги з переробки матеріальних ресурсів – 24,5% (зростання у порівнянні з попереднім роком 0,8%); послуги у сфері телекомунікацій – 23,1% (зростання у порівнянні з попереднім роком 18,8%); ділові послуги – 13,3% (зростання у порівнянні з попереднім роком 7,6%); послуги з ремонту та технічного обслуговування – 2,1% (зростання у порівнянні з попереднім роком 30,4%).</p>	<p>2020 р.:</p> <p>4,3 млрд (зменшення у порівнянні з попереднім роком 4,8%): послуги у сфері телекомунікацій – 31,9% (зростання у порівнянні з попереднім роком 29,9%); транспортні послуги – 25,4% (зменшення у порівнянні з попереднім роком 20,5%); послуги з переробки матеріальних ресурсів – 23,1% (зменшення у порівнянні з попереднім роком 7,5%); ділові послуги – 13,2% (зменшення у порівнянні з попереднім роком 8,4%); послуги з ремонту та технічного обслуговування – 1,8% (зменшення у порівнянні з попереднім роком 18,8%).</p>
Імпорт, (дол. США)	<p>2019 р.:</p> <p>3,6 млрд (зростання у порівнянні з попереднім роком 6,2%): транспортні послуги – 24,8% (зростання у порівнянні з попереднім роком 4,1%); ділові послуги – 22,2% (зростання у порівнянні з попереднім роком 4,1%); послуги, пов'язані з подорожами – 15,8% (зростання у порівнянні з попереднім роком 31,5%); роялті та інші ПІВ – 12,6% (зростання у порівнянні з попереднім роком 12,3%); послуги у сфері телекомунікацій – 9,4% (зростання у порівнянні з попереднім роком 5,6%).</p>	<p>2020 р.:</p> <p>2,8 млрд (зменшення у порівнянні з попереднім роком 25,0%): ділові послуги – 22,4% (зменшення у порівнянні з попереднім роком 24,7%); транспортні послуги – 19,6% (зменшення у порівнянні з попереднім роком 40,1%); роялті та інші ПІВ – 15,1% (зменшення у порівнянні з попереднім роком 8,0%); послуги у сфері телекомунікацій – 13,9% (зростання у порівнянні з попереднім роком 6,7%); послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю – 10,4% (зменшення у порівнянні з попереднім роком 5,3%).</p>
Сальдо, (дол. США)	2019 р.: 0,7 млрд	2020 р.: 1,5 млрд

Примітка. Складено автором за даними генеральної угоди про торгівлю послугами.

ЄС є найважливішим торговельним партнером України, на нього припадає понад 40% її загальної торгівлі товарами у 2021 році. У свою чергу, Україна є 15-м найбільшим торговельним партнером ЄС, що становить близько 1,2 % від загального обсягу ЄС торгівлі.

У період з 2016 по 2021 рік український експорт до ЄС зріс на 87 %, досягнувши 24,1 млрд євро у 2021 році загальна торгівля між двома партнерами оцінюється в 52,4 млрд євро. Основним експортом України є сировинні матеріали (залізо, сталь, гірничодобувна продукція, сільськогосподарська продукція), та хімічні продукти. У 2021 р. сільськогосподарська продукція становила приблизно одну третину імпорту ЄС з України. Основний експорт ЄС в Україну в 2021 році становив 28,3 млрд євро, в основному включаючи транспортне обладнання, хімікати та промислові товари. Експорт ЄС зріс настільки ж вражаюче, як і для України: 74,9% з 2016 року, що залишило ЄС із профіцитом торгівлі України в розмірі 4,2 млрд євро. Крім того, значно зросла кількість українських компаній, які експортують до ЄС, з приблизно 11 700 у 2015 році до понад 14 500 компаній у 2019 році. Пандемічна криза COVID-19 призвела до скорочення економічної діяльності між ЄС та Україною, що загалом впливає на Україну більше, ніж на ЄС.

У 2020 році обсяги прямих іноземних інвестицій Європейського Союзу в Україні досягли піку в 25,8 млрд євро з 18,8 млрд євро у 2018 році та 21,9 млрд євро у 2019 році.

Якщо припустити, що Україна залишиться суверенним партнером ЄС у майбутньому, перспектива зміни кордонів в країні суттєво вплине на здатність країни торгувати.

Маріупольський порт, зруйнований бомбардуванням, був стратегічно важливим для виходу до Чорного моря з Азовського моря. Маріуполь також є місцем великих металургійних заводів, а також значної частини металургійної промисловості вугілля та кукурудзи, які Україна експортувала на Близький Схід, проходили через Маріуполь. Одеський порт, розташований на Чорному морі, є великим – і поки що відносно неушкоджений – транспортний вузол. Порт має річну

потужність 43 млн тонн вантажів – в два з половиною рази більше пропускної здатності Маріуполя. Тому збереження контролю над Одеським портом буде дуже важливим для України та збереження майбутньої торгівлі з партнерами в ЄС та за його межами.

3.3. Напрямки розвитку економічного співробітництва між Україною та ЄС з урахуванням впливу пандемії COVID – 19

На економічне співробітництво України та ЄС істотно вплинула пандемія COVID-19. Насправді, схоже, що ця співпраця зумовлена низкою факторів, включаючи торговельні обмеження, спричинені COVID-19, а також інвестиції в медичні дослідження та виробництво вакцин. Український уряд зробив значний внесок у глобальні зусилля по боротьбі з COVID-19, а також шукав двосторонньої підтримки з боку Європейського Союзу.

Співпраця між ЄС та Україною під час пандемії COVID-19 має велике значення. Мета співробітництва полягає в тому, щоб допомогти захистити обидві держави-члени та сприяти добробуту їхніх громадян. Основними цілями співпраці є оптимізація прикордонного контролю, охорона здоров'я людей та сприяння ефективній торгівлі.

3 липня 2018 року в Києві було підписано рамкову угоду про економічне співробітництво між Україною та ЄС. Метою цієї угоди є активізація торгівлі та інвестицій, стимулювання співробітництва у сферах банківської справи, фармацевтики, сільськогосподарського виробництва та відновлюваної енергетики, а також активізація співпраці у боротьбі з корупцією. Угода також передбачає співпрацю у спорті, у тому числі між Олімпійським комітетом України та ЄС.

Процес імплементації угоди відповідно до статті 136 (1, 2, 3) Директиви 2009/138/ЄС триває. Директива визначає процедури переходу від двосторонньої до багатосторонньої торгівлі в межах ЄС. Процес починається з обміну інформацією, після чого йдуть переговори. Після того, як угоди набудуть чинності, вони мають бути ратифіковані ЄС та Україною.

Пандемія COVID-19 серйозно вплинула на економічне співробітництво між Україною та Європейським Союзом. Підписана в Києві угода є важливим кроком вперед у боротьбі з корупцією та розвитку торгівлі та інвестицій.

Зараз існує сім пріоритетів співпраці між Україною та ЄС: енергетика, торгівля та інвестиції, юстиція та внутрішні справи, наближення законодавства України до законодавства ЄС, охорона навколишнього середовища, транспорт, транскордонне співробітництво, науково-технічна та космічна співпраця.

Відповідно до домовленості, досягнутої під час саміту Україна-ЄС у Парижі, у 2009 році сторони розробили та затвердили Порядок денний асоціації (ASA), який замінив План дій Україна-ЄС і мав слугувати керівництвом для підготовки процес реформ в Україні, реалізація майбутніх спільних угод. Реалізація порядку денного асоціації дає змогу розпочати виконання умов угоди про асоціацію, вже узгодженої між Україною та ЄС, ще до її укладення.

19 грудня 2011 року під час 15-го саміту Україна-ЄС у Києві обидві сторони оголосили про завершення переговорів щодо майбутньої угоди про асоціацію, а 30 березня 2012 року текст майбутньої угоди був парафований керівниками переговорів між Україною та Україною. Європейський Союз.

Політичну частину спільної угоди підписали 21 березня 2014 року, а економічну – 27 червня 2014 року. 16 вересня 2014 року Верховна Рада України та Європарламент одночасно затвердили Угоду про асоціацію Україна-ЄС.

Відповідно до статті 486 Угоди з 1 листопада 2014 року тимчасове застосування. Повна угода про асоціацію між Україною та ЄС набуває чинності після ратифікації всіма державами-членами Союзу.

«Угода про асоціацію Україна-ЄС» є міжнародно-правовим документом, який на правовому рівні відображає перехід відносин між Україною та ЄС від партнерства та співпраці до політичного союзу та економічної інтеграції.

1 вересня 2017 року, після тривалого процесу ратифікації, Угода про асоціацію Україна-ЄС набула повної чинності.

Основним документом, який наразі визначає форму, зміст, процедури та механізми координації та співпраці між Україною та ЄС, є Угода про асоціацію між Україною та ЄС.

Відповідно до ст. 460-470 Угода про асоціацію Розділ VII «Інститути, загальні положення та заключні положення» Розділ I «Інституційна структура» Основними координуючими органами є:

Саміт Україна-ЄС, який є діалогом між двома сторонами на найвищому політичному рівні, особливо щодо імплементації угоди (що проводиться щорічно). Саміт має на меті забезпечити загальний нагляд за виконанням угоди та обговорити двосторонні або міжнародні питання, що становлять взаємний інтерес;

Рада асоціації наглядає та контролює застосування та виконання Угоди про асоціацію та періодично переглядає дію цієї Угоди відповідно до її цілей. Засідання Ради Асоціації проводяться не рідше одного разу на рік на регулярній основі (на рівні міністрів) і коли цього вимагають обставини. Засідання Ради директорів Асоціації проводяться в необхідній формі за взаємною згодою. У грудні 2014 року в Брюсселі відбулося інавгураційне засідання Ради асоціацій Україна-ЄС.

На додаток до нагляду за виконанням Угоди про асоціацію, Рада про асоціацію розглядає будь-які суттєві питання, що виникають у рамках Угоди, та будь-які інші питання, що становлять взаємний або міжнародний інтерес.

Рада Асоціації складається з членів українського уряду, з одного боку, та членів Ради Європейського Союзу та Європейської Комісії – з іншого. Голову Ради Асоціації по черзі займають представники України та Європейського Союзу. У разі необхідності та за взаємною згодою інші установи можуть брати участь у роботі Ради Асоціації як спостерігачі.

Рада Асоціації має право приймати рішення в межах Угоди про асоціацію у передбачених нею випадках. Такі рішення є обов'язковими для обох сторін.

Рада Асоціації також може давати рекомендації. Рада Асоціації також служить форумом для обміну інформацією про чинне та чинне законодавство та заходи в Україні та ЄС, відповідно до мети поступового наближення українського

законодавства до законодавства ЄС. Забезпечення, виконання та дотримання. З цією метою Рада Асоціації може оновлювати або змінювати додатки до Угоди про асоціацію, беручи до уваги зміни в законодавстві ЄС та застосовні стандарти, викладені в міжнародних документах;

Комітет асоціації відповідає за сприяння Раді асоціації у виконанні її обов'язків і складається з представників договірних сторін, переважно вищих посадових осіб. Голову комітету асоціації чергують представники України та Європейського Союзу.

Засідання комітету асоціації проводяться не рідше одного разу на рік. Перше засідання Комітету асоціації відбулося в Брюсселі в липні 2015 року.

Рада Асоціації може делегувати будь-які свої повноваження Комітету Асоціації, включаючи повноваження приймати обов'язкові рішення.

Комітету асоціації допомагає підкомітет, створений відповідно до цієї Угоди.

Відповідно до рішення Ради Асоціації від 15 грудня 2014 року було створено два підкомітети Комітету асоціації Україна-ЄС: Підкомітет з питань свободи, безпеки та правосуддя та Підкомітет з питань співробітництва в економічній та інших сферах. Відповідно до статті 465(4) Спільної угоди створюється Спільний комітет, спеціально створений для розгляду питань, передбачених положеннями розділу IV «Торгівля та питання, пов'язані з торгівлею» Угоди не рідше одного разу на рік. (статті 25-336) . Асоціація комітетів з питань торгівлі компонентами відповідає за підкомітети, створені відповідно до розділу IV Угоди: Підкомітет з питань управління санітарними та фітосанітарними заходами, Підкомітет з питань митного співробітництва, Підкомітет з географічних зазначень, Підкомітет з торгівлі та сталого розвитку.

Крім того, Рада Асоціації може створювати спеціальні комітети або органи з окремих питань, пов'язаних із виконанням цієї Угоди, для визначення її складу, функцій та обов'язків.

Комітет асоціації може також створювати підкомітети для узагальнення діяльності обох сторін у сферах співпраці, визначених відповідно до розділу V Угоди. Функції Секретаріату Ради та Комісії Україна-ЄС з української сторони

виконує Урядовий офіс з питань європейської інтеграції при Секретаріаті Кабінету Міністрів України.

Парламентський комітет асоціації є форумом для зустрічей та обміну думками між українськими парламентарями та євродепутатами. До його складу входять депутати Верховної Ради України та Європарламенту, повідомляє парламентський комітет.

Засідання цієї комісії проводяться періодично відповідно до її рішень. Інавгураційна зустріч відбулася в Брюсселі в лютому 2015 року.

Голова парламентського комітету асоціації змінюється кожною стороною відповідно до положень її регламенту.

Парламентський комітет має повноваження звертатися до Ради Асоціації з проханням та консультувати її щодо виконання Угоди про асоціацію. Парламентський комітет Асоціації може створювати відповідні підкомітети.

Платформа громадянського суспільства, призначена для сприяння регулярним зустрічам представників громадянського суспільства з метою інформування їх про виконання Угоди про асоціацію та розгляду їхнього внеску в імплементацію Угоди.

Платформа громадянського суспільства складається з представників українського громадянського суспільства, з одного боку, та членів Європейського економічного та соціального комітету (ЄЕСК), з іншого. Засідання Платформи громадянського суспільства проводяться на регулярній основі та на власний розсуд. Головують на Платформі громадянського суспільства представники Партії на основі ротації.

Платформа громадянського суспільства може давати рекомендації Раді Асоціації. Крім того, Комітет Асоціації та Парламентський Комітет Асоціації підтримують регулярні контакти з представниками Платформи громадянського суспільства для отримання їхньої думки щодо досягнення узгоджених цілей Асоціації.

Фінансове співробітництво.

Підтримка ЄС України в рамках Європейської угоди про сусідство координується Групою підтримки України Європейської комісії. Спільно з місією ЄС в Україні ДССУ розробляє програми підтримки ключових реформ, таких як децентралізація, боротьба з корупцією чи зміцнення прав верховенства, які часто співфінансуються та впроваджуються державами-членами ЄС. ЄС також підтримує українське громадянське суспільство шляхом надання грантів різних фінансових інструментів, внесків до Європейського фонду демократії та постійного діалогу, який обґрунтовує нашу політику.

Останніми роками Україна стала учасником різноманітних програм ЄС, наприклад, була лідером програми Erasmus+. У країнах Східного партнерства; повністю пов'язаний з програмою ЄС «Горизонт 2020» з досліджень та інновацій; і бере участь у програмі «Креативна Європа» для підтримки культурного, творчого та аудіовізуального секторів.

Двостороннє співробітництво.

ЄС підтримує Україну за допомогою різноманітних інструментів.

З 2014 року ЄС та фінансові установи (Європейський інвестиційний банк та Європейський банк реконструкції та розвитку) спільно залучили понад 13 млрд євро кредитів та 2 млрд євро грантів, щоб допомогти Україні стабілізувати економіку, здійснити комплексні реформи та покращити якість життя громадян. Це включає значну двосторонню фінансову та технічну допомогу (понад 1,4 млрд євро) в рамках Європейської угоди про сусідство. Окрім двосторонньої підтримки, Україна отримує користь від регіональних та багатосторонніх планів дій ENI (Італійська нафтова і газова компанія) щодо Східного партнерства. На додаток до Чорнобильського фонду притулку, підтримку надається через Інструмент співробітництва в галузі ядерної безпеки 2014-2020.

Нарешті, з 2017 року комплексна програма підтримує підконтрольні уряду території Донецької та Луганської областей на 50 мільйонів євро. Він спрямований на посилення належного управління та децентралізації, підтримку економічного відновлення та малих і середніх підприємств (МСП), підвищення безпеки громад

та соціальної згуртованості, сприяння регіональним системам охорони здоров'я, підтримка переміщення університетів та допомога у ліквідації недоліків у інфраструктурі. Програма нещодавно була доповнена 10 мільйонами євро та розширена на підтримку Азовського регіону.

Інвестиції спрямовуються в Україну через Програму зовнішніх інвестицій ЄС, зокрема Інвестиційну платформу сусідства. Починаючи з 2014 року, понад 180 мільйонів євро було надано Україні для підтримки фінансування інфраструктури в таких сферах, як транспорт, вода/санітарія, енергоефективність, навколишнє середовище, фінансування малого та середнього бізнесу та кредити в національній валюті.

З 2014 року Європейський інвестиційний банк залучив 4,6 млрд євро кредитів для підтримки розвитку інфраструктури та реформ у транспортному, енергетичному, сільському, освітньому та муніципальному секторах, а також для розвитку малого та середнього бізнесу України. Починаючи з 2014 року, інвестиції ЄБРР на суму 4 мільярди євро були інвестовані в розвиток і реформи, зокрема в банківську справу, агробізнес, транспорт і малий бізнес.

Через Консультативну місію ЄС в Україні (КМЕС) українські міжнародні експерти, переважно з країн-членів ЄС, допомагають Україні у реформуванні сектору цивільної безпеки.

ЄС також співпрацює з Україною в рамках Східного регіонального рівня Європейської політики сусідства – Східного партнерства.

ЄС визнає важливу роль громадянського суспільства в процесі трансформації України. Громадянське суспільство є важливим гравцем в управлінні та стимулюванні змін. В Україні вона зарекомендувала себе як надійний співрозмовник для ЄС та урядів партнерів, а також як засіб для голосу громадян.

Фінансова підтримка розвитку потенціалу, сприятливого середовища та участі в політичному діалозі з організаціями громадянського суспільства становила близько 5% загальної фінансової допомоги ЄС Україні (2014-2020). Це робить ЄС одним з основних джерел фінансування підтримки громадянського суспільства. ЄС публікує регулярні конкурси пропозицій та запрошує зацікавлені ОГС та партнерів

регулярно стежити за оголошеннями на веб-сайті European Aid. Фонд громадянського суспільства Східного партнерства надає низку додаткових інструментів підтримки та простір ЄС.

Висновки до розділу 3

У найближчому майбутньому розвиток торговельно-економічних відносин між Україною та ЄС залежить від виваженої політики уряду щодо стимулювання власної виробничо-інвестиційної діяльності за допомогою широкого спектру фінансово-економічних та організаційно-правових механізмів. Україна обрала шлях інтеграції до Європейського Союзу, одного з найбільших у світі союзів і одного з найбільших світових ринків. Проте вимоги ЄС до якості продукції українських компаній непрості. Але економічне та торговельне співробітництво між Україною та ЄС є надзвичайно важливим, тому для поглиблення цієї співпраці Україна має забезпечити якість та конкурентоспроможність своїх товарів та послуг.

ВИСНОВКИ

Аналіз тенденцій впливу пандемії COVID-19 на світову економіку показує, що найбільше постраждали галузі туризму, авіації, автомобілебудування, гостинничного бізнесу та харчування, роздрібною торгівлі та культури. У той же час їм вдалося підвищити рівень міжнародної конкурентоспроможності країни за рахунок добре розвиненої сфери онлайн-сервісів. Моніторинг національної політики щодо мінімізації впливу пандемії в окремих країнах визначив спільні напрямки такої політики: податкові пільги, соціальне страхування на випадок безробіття, стабілізація банківської системи. Найбільшу ефективність показали заходи, спрямовані на підтримку малого та середнього бізнесу, оскільки саме корпоративна структура формує ВВП та наповнює державні бюджети (Єгипет, Китай, Іран). Заходи, вжиті США та ЄС, які є епіцентром спалаху, виявилися неефективними, незважаючи на безпрецедентне фінансування; у країнах, які зволікали з реагуванням на пандемію (Бразилія); мають монокультурну спеціалізацію (ОАЕ); і перебували в посткризовому періоді до пандемії (України). Звіт міжнародної організації щодо міжнародної конкурентоспроможності країн показав, що розвинені країни мають проблеми з корпоративною конкурентоспроможністю та співробітництвом, тоді як країни, що розвиваються, стикаються зі зростанням рівня злочинності та недосконалістю правосуддя. Країни із соціально орієнтованою ринковою економікою та розвинутою промисловістю (Скандинавія, Центральна Європа), а також менші країни з високим ВВП на душу населення, такі як Сінгапур, найкраще підготовлені до економічних перетворень у розпал пандемії; серйозно ендемічні країни Азії.

Тому, враховуючи вищевикладене, для підвищення глобальної конкурентоспроможності країни, реалізації системи внутрішнього ринку України з ЄС у сфері телекомунікаційних послуг та інтеграції в єдиний цифровий ринок ЄС повинні працювати всі державні відомства, бізнес та громадськість. наполегливо і використовувати багато фінансових і людських ресурсів для систематичного

вирішення цих проблем. Тільки комплексний системний підхід, скоординований і жорстко контрольований відповідними національними агенціями у сфері цифрової трансформації та телекомунікаційної діяльності, може призвести до кращих системних змін. При цьому не слід забувати, що розвиток цифрових технологій без підвищення продуктивності та платоспроможності людей в інших сферах економічної діяльності не призведе до очікуваних позитивних змін. Україні необхідно знайти баланс між технологічною інтеграцією, інвестиціями в людський капітал та інноваційною екосистемою. Лише при синергії всіх складових (соціально-політична стабільність, політична воля, лідерство, розвиток у всіх сферах економічної діяльності, використання сучасної та розгалуженої інфраструктури, використання інноваційних цифрових технологій та обладнання, надання та використання кваліфікованих кадрів. праці) добробут і процвітання нації.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коппель О. Концепції організації міжнародних систем / О. Коппель // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка.— 2009. — № 37. — С. 4-8. — (Серія «Економіка»).
2. Державний комітет статистики України. Офіційний сайт. // Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Зовнішня торгівля України. Громадська Рада при Державній митній службі України. // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://myto.org.ua/taxonomy/term/125>.
4. Експорт товарів з України до Європейського Союзу за останні 10 років подвоївся. Партнерство заради майбутнього «Бізнес». 2019. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://business.ua/economy/4564-eksport-tovariv-zukrainy-do-eyropeiskoho-soiuzu-za-ostanni-10-rokiypodvoivsia>
5. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, 2020. Експорт товарів та послуг аналітична доповідь. Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=60701de2-ad1b-4b08-afab-befe4a1902cb>
6. Новак В. О., Луцький М.Г. , Макаренко Л.Г. Інформаційне забезпечення менеджменту: навч. пос. — К.: Кондор, 2006. — 462 с. (Гриф Міністерства освіти і науки України. Лист № 14\18.2-6 від 10.01.06 р.)
7. Луцький М.Г., Марченко В.М., Давиденко В.В., Кам'янецька О.В. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності: Навчальний посібник. — К.: Сузір'я, 2007. — 484 с.
8. Сидоренко К.В. Стійкий розвиток підприємств у міжнародному економічному просторі. Монографія/За редакцією Ареф'євої О.В. — К.: ФОП Маслаков, 2018. — с. 50-65

9. Висоцька М.П. Дослідження антикризових підходів управління макроекономікою. Стратегія розвитку України: наук. журн. – К.: НАУ, 2018. – № 1. – С. 107-111.

10. Волошин Ю.О. Legal globalization and interstate integration as a leading factor of the formation of state security and sovereignty. Atlantic Press. 2nd International Conference on Social, Economic and Academic Leadership . – 2018, № 11. – P. 351-358 (видання індексується Web of Science)

11. Наслідки епідемії COVID-19 та карантинних заходів для провідних секторів економіки України. Дослідження за результатами глибинних інтерв'ю з власниками та топ-менеджерами українських компаній. Київ-Харків: Видавець О. А. Мірошніченко, 2020. 188 с.

12. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

13. Офіційний сайт Євростату. Режим доступу :<http://ec.europa.eu/eurostat/web/structural-businessstatistics/data/main-tables>.

14. Проблеми залучення та використання міжнародних інвестицій в економіці України – Київ, 2017. – 18 с.

15. Майстро Р. Г., Назаренко Д. С. Антикризова стратегія України подолання негативних економічних наслідків запровадження карантину. Вісник національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» Серія «Економічні науки». 2020. № 2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:10.20998/2519-4461.2020.2.115

16. Соколова З.С. Порівняння продуктивності праці України та окремих країн ЄС / З.С.Соколова // Міжнар. наук.конф. “Продуктивна спроможність націй: Приклад України”, 29 червня 2017 р., м. Київ. – К.: Ін-т міжн. відносин КНУ ім. Т. Шевченка, Кафедра світового госп-ва і міжн. економ. відносин, Кафедра міжн. бізнесу, Українська асоціація економістів-міжнародників, 2017. - 182 с. – С. 130-131.

17. Набок І.І. Міжнародний досвід діяльності центральних банків щодо подолання негативних наслідків, спричинених COVID-19//Сучасні міжнародні

відносини: актуальні проблеми теорії і практики. Міжнародна науково-практична конференція. Київ-2020, Національний авіаційний університет, 2020 – Том II. – С. 127-136.

18. Пічкурова З.В. Світова практика державної підтримки малого та середнього бізнесу в умовах пандемії COVID-19 / З.В. Пічкурова // Науковий економічний журнал «Інтелект ХХІ». – К.: Видавничий дім «Гельветика», 2020. – № 6. – С. 85-91.

19. Прокоп'єва А.А. Вплив пандемії COVID-19 на розвиток двостороннього Україно-Польського співробітництва / А.А. Прокоп'єва // Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі: міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 14 мая 2021 г.: тези доп. - К.: «КОМПРИНТ», 2021. – С. 58-60.

20. Олешко А. А., Ровнягін О. В. Антикризова політика національних держав у контексті подолання соціально-економічних наслідків COVID-19. Ефективна економіка. 2020. № 4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:10.32702/2307-2105-2020.4.9

21. Мороз О. С. Розвиток інвестиційної діяльності в Україні в умовах економічної кризи 2020 року. Економічний простір. 2020. № 154. С. 46–50. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://doi.org/10.32782/2224-6282/154-8>

22. Magana A., Green R. Coronavirus response matrix: these are the steps US banks are taking to confront the coronavirus pandemic. Business Insider. 2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://www.businessinsider.com/steps-us-banks-are-taking-to-confront-coronaviruspandemic-2020-4>

23. COVID-19 and the world of work.Updated estimates and analysis, 2021. International Labor Organization[Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/briefingnote/wcms_767028.pdf

24. Несприятлива кон'юнктура на ключових для України світових ринках[Електронний ресурс]. – Режим доступу:https://bintel.org.ua/nash_archiv/archiv-regioni/archiv-ukra%D1%97na/vneshekonom/

25. Побоченко Л.М. Інвестиційний клімат як фактор економічного зростання

України / Л.М. Побоченко // Проблеми та перспективи розвитку підприємництва: Х міжнародна науково-практична конференція, 25 листопада 2016 року: тези доп. – Харків, 2016.– С.260-262.

26. Побоченко Л.М. Особливості фінансової діяльності Світового банку в умовах транснаціональної інтеграції/ Л.М. Побоченко // «Фінанси: теорія і практика»: міжнародна науково-практична конференція, 15 листопада 2018 року: тези доп. – К., 2018.– С. 286-290.

27. Побоченко Л.М. Сучасні тенденції розвитку ТНК в конкурентному бізнес-середовищі / Л.М. Побоченко // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – 2017.– №2. – С. 59-64

28. Побоченко Л.М. Дослідження інноваційної активності України в порівнянні з країнами ЄС /Perspectivesofworldscienceandeducation /: IV Internationalscientificandpracticalconference, Desember 25-27, 2019 Economicscience: Osaka, Japan, 2019. –С. 705-714.

29. Побоченко Л.М. Вплив інноваційного середовища на конкурентоспроможність економіки України / Л.М. Побоченко // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – 2019.– №2. – С. 99-105.

30. Побоченко Л.М. Україна й Європа: цінності та стандарти/ Б.В. Глуховська, Л.М.Пбоченко // Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики – 2020: міжнародна науково-практична конференція, 17 квітня 2020 року: тези доп. – К., 2020.– С.434-440.

31. Ризики для зовнішньоекономічного співробітництва України з країнами Західної Європи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://xktei.km.ua/files/zbir8.pdf>

32. Економічні відносини України з країнами ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bintel.com.ua/uk/article/print/vneshekonom/>

33. Вплив COVID-19 на економіку і суспільство країни [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.me.gov.ua>

34. Аналіз прогнозів впливу пандемії коронавірусу на економіку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.business-inform.net>

35. Економіка і суспільство після пандемії COVID-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kpi.ua>
36. Міжнародне економічне співробітництво[Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://dspace.wunu.edu.ua>
37. Вплив COVID-19 на країни-сусіди ЄС: Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://icps.com.ua>
38. COVID-19: економіка чи життя - Вокс Україна[https](https://voxukraine.org)[Електронний ресурс]. – Режим доступу :[://voxukraine.org](https://voxukraine.org)
39. Державна підтримка активності в період пандемії КОВІД-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ier.com.ua>
40. Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Туризм<https://periodicals.karazin.ua>
41. Вплив пандемії COVID-19 на міжнародні відносини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.polukr.net>
42. Економічний вплив пандемії Covid-19 на Україну [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rpr.org.ua>
43. Як ЄС може допомогти українській економіці вижити під час пандемії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://voxukraine.org>
44. Вплив COVID-19 та карантинних обмежень на економіку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kas.de>
45. Перспективи для економічних відносин між Україною та ЄС[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.case-research.eu>
46. ЄВРОПЕЙСЬКА ЕКОНОМІКА [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://e-learning.iir.edu.ua>
47. Українська економіка і пандемія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org>